

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 6 juni 1932 kl. 4 e. m.

Sammansatt bevillnings- och jordbruksutskotts utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för stödjande av produktionen av mjölk och mejeriprodukter jämte i detta ämne och andra samma produktion berörande frågor väckta motioner.

Genom en den 13 maj 1932 dagtecknad proposition, nr 255, vilken hänvisats till jordbruksutskottet och sedermera enligt överenskommelse mellan detta utskott och bevillningsutskottet hänskjutits till behandling i sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att antaga följande *Prop. nr 255.*

Förslag

till

förordning om upptagande av vissa avgifter för åstadkommande av förbättrad organisation vid avsättningen av mjölk och mejeriprodukter.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

För åstadkommande av förbättrad organisation vid avsättningen av mjölk och mejeriprodukter skola, där Kungl. Maj:t så förordnar, enligt bestämmelserna i denna förordning upptagas vissa avgifter å mjölk och grädde.

Skyldighet att erlagga avgift åligger enligt Kungl. Maj:ts bestämmande antingen den, som producerar mjölk eller grädde, varå avgift enligt denna förordning skall utgå, eller ock mejeri eller mjölkhandlare, som mottager sådan vara; ägande Kungl. Maj:t att från avgiftsskyldighet undantaga de fall, där så med hänsyn till ringa produktion eller andra förhållanden finnes skäligt.

2 Sammansatt bevillnings- och jordbruksutskotts utlåtande Nr 1.

2 §.

Avgifter, varom i 1 § sägs, må upptagas dels inom hela riket (allmän avgift) och dels inom tillförselområdena till olika konsumtionsorter (lokal avgift).

3 §.

Förordnande om upptagande av allmän avgift må ej meddelas, med mindre framställning därom blivit gjord av mejerisammanslutning, som representerar minst 60 procent av den totala årliga invägda mjölmängden vid rikets samtliga mejerier enligt den senaste tillgängliga officiella mejeristatistiken, och denna framställning biträts av minst $\frac{4}{5}$ av sammanslutningens medlemmar, företrädande sammanlagt minst $\frac{9}{10}$ av den totala årliga invägda mjölmängden vid de till sammanslutningen anslutna mejerierna.

Avgift må ej fastställas för längre tid eller till högre belopp än som bevägrats i framställning, varom i första stycket sägs.

4 §.

Allmän avgift skall utgå å inom riket saluförd mjölk samt å mjölk, som kommer till användning för beredande hos mjölkproducenten av grädde, smör eller ost för avsalu.

5 §.

Allmän avgift skall uppbäras av mejerisammanslutning, på vars framställning förordnande om sådan avgifts upptagande blivit meddelat, och förvaltningen av de genom avgiften influtna medlen skall omhändervas av samma mejerisammanslutning.

6 §.

Medel, vilka inflyta genom upptagande av allmän avgift, skola av den mejerisammanslutning, som förvaltar medlen, enligt av Kungl. Maj:t fastställd plan användas till åtgärder för åstadkommande av förbättrade avsättningsförhållanden inom riket för mjölk och mejeriprodukter.

7 §.

Förordnande om upptagande av lokal avgift må ej meddelas, med mindre framställning därom blivit gjord av mejerisammanslutning, som representerar minst 70 procent av den totala saluförda mjölmängden inom tillförselområdet enligt beräkning, som Kungl. Maj:t finner sig kunna godtaga, och denna framställning biträts av minst $\frac{4}{5}$ av sammanslutningens medlemmar, företrädande sammanlagt minst $\frac{9}{10}$ av den totala årliga invägda mjölmängden vid de till sammanslutningen anslutna mejerierna.

Avgift må ej fastställas för längre tid eller till högre belopp än som bevägrats i framställning, varom i första stycket sägs.

8 §.

Lokal avgift skall utgå å sådan inom det ifrågavarande tillförselområdet saluförd mjölk och grädde, som ej är avsedd för beredande av smör eller ost eller annan mejeriprodukt.

9 §.

Lokal avgift skall uppbäras av mejerisammanslutning, på vars framställning förordnande om sådan avgifts upptagande blivit meddelat, och förvaltningen av de genom avgiften influtna medlen skall omhänderhavas av samma mejerisammanslutning.

10 §.

Medel, vilka inflyta genom upptagande av lokal avgift, skola av den mejerisammanslutning, som förvaltar medlen, enligt av Kungl. Maj:t fastställd plan användas till utjämnande av skillnaden mellan de priser, som producenterna inom tillförselområdet erhålla för konsumtionsmjölk, och de priser, som de erhålla för mjölk avsedd för beredande av mejeriprodukter.

11 §.

Mejerisammanslutning, som uppburit allmän eller lokal avgift, är gentemot Kungl. Maj:t redovisningsskyldig för att medlen användas enligt därför av Kungl. Maj:t fastställd plan.

12 §.

Förordnande om upptagande av allmän eller lokal avgift må, där förhållandena därtill föranleda, av Kungl. Maj:t återkallas.

13 §.

För handläggning av frågor i avseende å tillämpningen av denna förordning tillsätter Kungl. Maj:t en nämnd, statens mjölk-nämnd, med uppgift att avgiva yttranden i de ärenden, som enligt denna förordning skola avgöras av Kungl. Maj:t, att utöva kontroll över utgörande och användning av de i förordningen omförmälda avgifter samt att i övrigt följa den verksamhet, varom här är fråga, ävensom att hos Kungl. Maj:t göra de framställningar, vartill förhållandena kunna föranleda.

Närmare föreskrifter om nämndens sammansättning och verksamhet meddelas av Kungl. Maj:t.

14 §.

Erforderliga föreskrifter beträffande ordningen för allmän eller lokal avgifts fastställande, erläggande och indrivande, så ock närmare bestäm-

4 *Sammansatt bevillnings- och jordbruksutskotts utlåtande Nr 1.*

meler i avseende å förordningens tillämpning i övrigt meddelas av Kungl. Maj:t.

Denna förordning träder i kraft den dag Kungl. Maj:t bestämmer.

Motioner. Till sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet hava jämväl överlämnats

dels följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

- I: 370. motionen nr 370 i första kammaren av herr *Reuterskiöld*, i vilken hemställts, »att riksdagen ville, därest omarbetning inom utskottet av propositionen nr 255 icke låter sig göra, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för en urtima riksdag av ett med gällande rätt och grundlag bättre överensstämmande förslag till förbättrande av det inhemska mjölkpriset»;
- I: 371. motionen nr 371 i första kammaren av herr *Örne*, däri hemställts, »att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 255»;
- II: 544. motionen nr 544 i andra kammaren av herr *Olsson* i Ramsta, i vilken hemställts, »att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 255 med den ändringen, att såsom villkor för rätt att upptaga allmän avgift stadgas, att framställning därom blivit gjord av mejerisammanslutning, som representerar minst 60 procent av den totala årliga invägda mjölmängden vid rikets samtliga mejerier enligt den senast tillgängliga officiella mejeristatistiken, och denna framställning biträts av minst $\frac{2}{3}$ av sammanslutningens medlemmar, företrädande sammanlagt minst $\frac{3}{4}$ av den totala årliga invägda mjölmängden vid de till sammanslutningen anslutna mejerierna samt att för rätt till upptagande av lokal avgift stadgas som villkor, att framställning därom blivit gjord av mejerisammanslutning, som representerar minst 70 procent av den totala saluförda mjölmängden inom tillförselområdet enligt beräkning, som Kungl. Maj:t finner sig kunna godtaga, och denna framställning biträts av minst $\frac{2}{3}$ av sammanslutningens medlemmar, företrädande sammanlagt minst $\frac{3}{4}$ av den totala årliga invägda mjölmängden vid de till sammanslutningen anslutna mejerierna»;
- II: 546. motionen nr 546 i andra kammaren av herrar *Andersson* i Dunker och *Ander*, däri hemställts, »att riksdagen måtte för sin del besluta att som villkor för erhållande av rätt att uppbära såväl allmän som lokal prisutjämningsavgift skall gälla att vederbörande organisation representera

rar i fråga om riksorganisationen 60 procent av den i landets samtliga mejerier och i fråga om övriga sammanslutningar 60 procent av den i mejerierna inom verksamhetsområdet invägda mjölken samt att vederbörande organisation vid föreningsstämma med $\frac{2}{3}$ av där närvarande röster beslutat uppbära prisutjämningsbidrag av egna medlemmar»;

motionen nr 547 av herr *Weibull* m. fl., däri hemställdt, att riksdagen i samband med proposition nr 255 med förslag till vissa mjölkavgifter ville antingen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte i administrativ ordning vidtaga åtgärder mot en sådan import av mjölk och grädde, att det med ifrågavarande avgifter åsyftade stödet åt den inhemska mjölk- och smörhanteringen i gränsprovinserna icke äventyras eller ock i förordningen om mjölkavgifter i sådant syfte införa ett förtydligande eller tillägg av i motionen ifrågasatt innehåll;

II: 547.

motionen nr 548 i andra kammaren av herr *Weibull* m. fl., i vilken hemställdt, »att riksdagen i samband med behandlingen av proposition nr 255 med förslag till vissa mjölkavgifter ville taga i övervägande införande av en tullsats å mjölk och grädde, vilken kan förebygga en sådan import, som kan vara ägnad att äventyra effekten av det med mjölkavgifterna åsyftade stödet åt det svenska jordbruket, och vilken tullsats förslagsvis bestämmes till 2 kronor per 100 kilogram för mjölk (stat. nr 66) samt för grädde (stat. nr 67) i förhållande därtill»;

II: 548.

dels och följande under motionstiden vid riksdagens början väckta motioner, nämligen:

A) överlämnade från bevilningsutskottet:

de likalydande motionerna nr 166 i första kammaren av herr *Trygger* m. fl. och nr 222 i andra kammaren av herr *Lindman* m. fl., i vilka hemställdt, »att riksdagen ville besluta att gällande tulltaxa från och med den dag Kungl. Maj:t bestämmer måtte i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:

I: 166 och
II: 222.

Statistiskt nr		Tull för 100 kg. kronor	Redovisningsgrund	Tulltaxe-nr
68	Smör, naturligt	T 40: —	kg. kr.	23
	Ost:			
69	dessertost	40: —	kg. kr.	24
70	annan	40: —	kg. kr.	24»;

de likalydande motionerna nr 241 i första kammaren av herr *Johan Johansson* m. fl. och nr 349 i andra kammaren av herr *Andersson* i Duncker m. fl., däri hemställdt, »att riksdagen måtte besluta att bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för begränsning av im-

I: 241 och
II: 349.

6 *Sammansatt bevillnings- och jordbruksutskotts utlåtande Nr 1.*

porten av smör, mjölk och grädde, alla slag, till att omfatta högst de kvantiteter som utgöra medeltalet av de under åren 1930 och 1931 importerade mängder av dessa varor var för sig»;

I: 242 och
II: 350.

de likalydande motionerna nr 242 i första kammaren av herr *Johan Johansson* m. fl. och nr 350 i andra kammaren av herr *Andersson* i Duncker m. fl., i vilka hemställts, »att riksdagen ville besluta höja tullsatsen för ost, alla slag, från 20 till 40 kronor för 100 kilogram»;

I: 175 och
II: 340.

de likalydande motionerna nr 175 i första kammaren av herr *Fritiof Gustafson* och nr 340 i andra kammaren av herr *Aronson* m. fl., i vilka hemställts,

»1) dels att riksdagen ville för sin del besluta, att en accis å 25 öre per 100 kilogram pålægges importerade fodermedel och den inhemska tillverkningen av kraftfoder, exporten därav likväl undantagen, att enligt de föreskrifter, som Kungl. Maj:t fastställer, överlämnas till jordbrukets riksorganisationer för ordnandet av de animaliska produkternas avsättning;

dels att riksdagen ville medgiva Kungl. Maj:t rätt att föreskriva de undantag för olika fodermedel vid åsättandet av accis, som må befinnas påkallade av organisationsrörelsens begränsade inriktning och omfattning;

2) att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t bemyndiga Kungl. Maj:t att med de undantag och enligt de föreskrifter, varom Kungl. Maj:t äger närmare bestämma, företaga vid förefallande behov en förhöjning av denna accis intill högst 2 kronor per 100 kilogram, att likaledes överlämnas till angivna organisationer för främjande av dessas kommersiella intressen»;

I: 176 och
II: 242.

de likalydande motionerna nr 176 i första kammaren av herr *Petrus Nilsson* m. fl. och nr 242 i andra kammaren av herr *Olsson* i Kullenbergs-torp m. fl., däri hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag till innevarande års riksdag rörande utförelsebevis för smör samt importavgifter å fodermedel och oljeväxter till bestridande av kostnaderna härför»;

B) överlämnade från jordbruksutskottet:

I: 37.

motionen nr 37 i första kammaren av herr *von Heland* m. fl., däri hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om omedelbar utredning och förslag om möjligt redan till innevarande riksdag om införande av bestämmelser om obligatorisk långtidspastörisering av all konsumtionsmjölk, salubjuden i städer och större samhällen med undantag för s. k. kontrollmjölk»;

de likalydande motionerna nr 199 i första kammaren av herr *Fritiof Gustafson* m. fl. och nr 302 i andra kammaren av herr *Larson* i Tönnersa m. fl., i vilka hemställts, »att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte skyndsammast vidtaga åtgärder för införande inom större samhällen av pastöriseringstvång å all konsumtionsmjölk, mjölk från kontrolladugård likväl undantagen»;

I: 199 och
II: 302.

motionen nr 386 i andra kammaren av herr *Lindgren*, däri hemställts, att riksdagen ville besluta för stödjande av mjölkproduktionen utdela premier om högst 3 öre per kilogram mjölk, levererad till andelsmejerier, att utdelas i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen angivna riktlinjer, och att medel därtill anskaffas genom påläggande av accis å vissa maltdrycker; samt

II: 386.

motionen nr 393 i andra kammaren av herr *Weibull*, däri hemställts, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning, i vad mån och på vad sätt landets livsmedelsproduktion kan i högre grad än för närvarande göras oberoende av export, i avsikt att åstadkomma en allsidig inriktning mot vårt lands självförsörjning samt härutinnan framlägga förslag för riksdagen».

II: 393.

De ovan omförmälda motionerna I: 166 och II: 222 samt I: 242 och II: 350 hava, i vad desamma avse tullen å dessertost, redan blivit besvarade av bevillningsutskottet i dess betänkande nr 3 och därför allenast i övriga delar överlämnats till behandling av sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionärernas yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionerna.

Den föreliggande propositionen angående vissa åtgärder för stödjande av produktionen av mjölk och mejeriprodukter är närmast föranledd av en utav Sveriges allmänna lantbrukssällskap den 9 maj 1932 gjord framställning, däri sällskapet — med överlämnande av en utav dess mejerisektion utarbetad promemoria rörande uttagande av utjämnings- och organisationsbidrag å viss mjölk — hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för åstadkommande av lagstiftning efter i huvudsak de i promemorian angivna grunder. För det huvudsakliga innehållet i promemorian kommer i det följande en redogörelse att lämnas (sid. 15 o. ff.). Det ovan intagna, med propositionen överlämnade förslaget till förordning om upptagande av vissa avgifter för åstadkommande av förbättrad organisation vid avsättningen av mjölk och mejeriprodukter innehåller allenast de grundläggande bestämmelserna i ämnet. Enligt förslaget (14 §) skall nämligen Kungl. Maj:t äga utfärda erforderliga föreskrifter beträffande ordningen för avgifternas fastställande, erläggande och indrivande även-

Utskottet.

som meddela närmare bestämmelser i avseende å förordningens tillämpning i övrigt.

Till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet har föredragande departementschefen till en början lämnat några uppgifter rörande omfattningen och betydelsen för det svenska jordbruket av mjölk-, smör- och ostproduktionen ävensom beträffande prisutvecklingen å dessa produkter. Av dessa uppgifter lämnas i det följande ett sammandrag. Departementschefen har vidare redogjort för i utlandet vidtagna handelspolitiska åtgärder, som beröra smörexporten från Sverige, ävensom för vissa i utlandet vidtagna produktionsstödande åtgärder samt därefter övergått till att lämna en kortfattad redogörelse för det arbete, som i Sverige under de senaste åren med stöd av statsmedel bedrivits för förbättrande av de organisatoriska och merkantila förhållandena å mejerihanteringsens område. Beträffande vad departementschefen sålunda anfört får utskottet hänvisa till propositionen, sid. 11—17.

Omfattningen och betydelsen av mjölk-, smör- och ostproduktionen samt prisutvecklingen å dessa produkter.

Ur departementschefens översikt rörande omfattningen och betydelsen för det svenska jordbruket av mjölk-, smör- och ostproduktionen ävensom beträffande prisutvecklingen å dessa produkter må anföras följande.

Den totala *mjölkproduktionen* inom landet, som under åren 1911—1913 beräknats hava uppgått till årligen omkring 3.3 miljoner ton, har — efter en nedgång under världskriget och åren närmast därefter — sedermera avsevärt ökats och sålunda för åren 1927 och 1930 uppskattats till omkring 4.1 respektive 4.5 miljoner ton. I mjölkproduktionen deltaga jordbruk av alla storleksgrader. Mjölkproduktionen per hektar åker är väsentligt högre vid det mindre än vid det större jordbruket. År 1927 beräknas mjölkproduktionen hava för hela landet uppgått till 1,097 kilogram per hektar åker. Medelmjölmängden per ko och år stegras däremot i regel från de mindre till de större brukningsdelarna, men i fråga om brukningsdelar, som tillhöra kontrollföreningar, föreligger dock ej någon nämnvärd skillnad.

För en beräkning av mjölkproduktionens värde hava inköpspriserna å den hos mejerierna invägd mjölken ansetts kunna tagas till utgångspunkt. Enligt mejeristatistiken för år 1927 var det genomsnittliga inköpspriset för hela riket 12.6 öre per kilogram. Totalvärdet av mjölkproduktionen år 1927, vilken såsom nämnts uppskattats till 4.1 miljoner ton, skulle efter detta inköpspris uppgå till i runt tal 500 miljoner kronor. Av den producerade mjölmängden avyttras emellertid endast viss del av producenterna. Denna del har för år 1927 av jordbruksutredningen uppskattats till $\frac{3}{5}$ av totalproduktionen eller sålunda till nära 2.5 miljoner ton. Värdet av den mjölk, som producenterna avyttrat skulle i enlighet härmed kunna för år 1927 beräknas till omkring 300 miljoner kronor. År 1930 var enligt mejeristatistiken det genomsnittliga inköpspriset å den hos mejerierna invägd mjölken 10.5 öre per kilogram. Värdet av den för år 1930 till 4.5 miljoner ton uppskattade totalproduktionen av mjölk skulle efter detta inköpspris uppgå till i runt tal 470 miljoner kronor. Uptages salumängden¹ till $\frac{3}{5}$ av totalproduktionen, eller så-

¹ Enligt inom lantbruksstyrelsen verkställda beräkningar har salumjölken uppskattats till cirka 3.3 miljoner ton per år (nedan sid. 29).

lunda till 2.7 miljoner ton, blir värdet av den utav producenterna år 1930 avyttrade mjölken enligt angivna beräkningsgrunder omkring 280 miljoner kronor.

Beträffande smörproduktionens storlek föreligga säkra uppgifter allenast för det smör, som framställes vid mejerierna (mejerismör). Produktionen av mejerismör, vilken nedgick under världskriget och åren närmast därefter, uppnådde år 1925 förkrignivån, omkring 32,000 ton. Åren 1929—1931 har produktionen av mejerismör uppgått till 47,898, 54,669 och omkring 53,800 ton. Produktionen av landssmör har av jordbruksutredningen för vart och ett av åren 1926—1928 uppskattats till nära 22,000 ton. Uppskattas produktionen av landssmör under åren 1930 och 1931 till enahanda kvantitet, skulle den totala smörproduktionen numera närma sig 75,000 ton.

Smörexporten uppgick före världskriget till omkring 20,000 ton om året. Under världskrigets sista år och åren närmast därefter sjönk emellertid smörexporten ned till en obetydlighet. Först under de senaste åren har smörexporten åter tagit större omfattning. Under åren 1929 och 1930 överskreds förkrigsexporten ej obetydligt, men år 1931 nedgick exporten något under förkrignivån. År 1913 exporterades 19,654 ton samt åren 1929, 1930 och 1931 24,930, 26,674 och 19,525 ton. Under de första månaderna 1932 har tendensen till nedgång i exporten framträtt med ökad styrka såsom närmare belyses av följande tabell:

Tabell över smörexporten januari—april 1930—1932.

År	Ton
1930	9,735
1931	7,553
1932	4,864.

Den alldeles övervägande delen av den svenska smörexporten går till England och Tyskland.

Smörexportens värde uppgick under åren närmast före världskriget till omkring 45 miljoner kronor årligen. Under åren 1927 och 1928 hade årsexportens värde ökats till något över 54 miljoner kronor. År 1929 steg smörexportens värde till nära 75 miljoner kronor. Sedan sjönk emellertid smörexportens värde år 1930, trots den ökade exporten, till något över 64 miljoner kronor, och för år 1931 har smörexportens värde preliminärt beräknats till allenast 40.4 miljoner kronor.

Någon smörimport av nämnvärd betydelse förekommer ej numera. Importen av smör uppgick år 1930 till 8 ton och år 1931 till 15 ton. Under världskrigets sista år och åren närmast efter världskriget importerades däremot ej obetydliga mängder smör.

Vad beträffar ost uppgick tillverkningen vid mejerierna år 1929 enligt mejeristatistiken till 28,153 ton. Värdet av denna kvantitet har i statistiken upptagits till 37 miljoner kronor. Exporten av ost uppgick år 1929 till 119 ton, och importen av ost samma år utgjorde 641 ton. År 1930 utgjorde enligt statistiken osttillverkningen vid mejerierna 25,358 ton, värdet av denna kvantitet 30 miljoner kronor, exporten av ost 250 ton och importen av ost 668 ton.

Inom jordbruksdepartementet hava för belysning av prisutvecklingen å mjölk, smör och ost på grundvalen av i propositionen angivna statistiska material och prisnoteringar (sid. 6 och 7) upprättats följande tabeller:

10 *Sammansatt bevillnings- och jordbruksutskotts utlåtande Nr 1.*

Tabell över mjölk-, smör- och ostpriserna 1913 samt 1925—1931 i medeltal per år.

Öre per kg. ¹

År	M j ö l k		S m ö r				O s t		
	Mejeri- statis- tiken	Socialstyrel- sens note- ringar (oskummad mjölk) minutpris	»Svensk smör- notering»	Smör- pris- statis- tiken	Mejeri- statis- tiken	Handels- statis- tiken (run- märkt smör)	Socialstyrel- sens note- ringar (mejerismör) minutpris	Mejeri- statis- tiken (halfet ost)	Socialstyrel- sens note- ringar (hel- fet okryddad ost) minutpris
1913.....	8.8	14	213	212	213	212	236	117	164
1925.....	14.5	24	319	336	333	336	384	161	266
1926.....	12.9	22	277	² 287	292	290	337	154	248
1927.....	12.6	21	281	² 291	292	294	339	156	236
1928.....	13.2	22	294	305	307	308	351	163	237
1929... ..	12.6	22	287	292	294	301	339	144	231
1930.....	10.5	21	228	232	236	242	284	120	195
1931.....	—	21	196	200	—	207	255	—	190

¹ Minutpriserna å mjölk i öre per liter.

² Enligt en av jordbruksutredningen verkställd korrigering med hänsyn till smörprisstatistikens ofullständighet under dessa år (betänkande 1930: 4, sid. 30 tab. 13).

Tabell över smörpriserna januari 1930—april 1932 i medeltal per månad.

Öre per kg.

Månad	»Svensk smör- notering»	Smörpris- statis- tiken	Socialstyrel- sens note- ringar (mejerismör) minutpris	Månad	»Svensk smör- notering»	Smörpris- statis- tiken	Socialstyrel- sens note- ringar (mejerismör) minutpris
<i>1930.</i>				<i>1931.</i>			
Januari	261	264	323	Mars	202	208	265
Februari ...	258	262	313	April	189	196	253
Mars	230	237	293	Maj	183	187	243
April	209	213	270	Juni	180	185	243
Maj	204	208	264	Juli	179	183	238
Juni	220	224	270	Augusti	190	195	245
Juli	242	246	286	September...	193	197	253
Augusti	228	233	288	Oktober	190	194	248
September...	226	230	287	November ...	201	206	257
Oktober	222	226	275	December ...	213	219	268
November ...	206	210	271	<i>1932.</i>			
December ...	218	222	270	Januari	180	184	243
<i>1931.</i>				Februari ...	209	214	257
Januari	206	207	266	Mars	171	176	236
Februari ...	225	230	275	April	177	182	235

**Tabell över veckonoteringarna å smör i parti- och minuthandeln
januari—april 1932.**

Ore per kg.

»Svensk smörnotering» Partipris		Socialstyrelsens noteringar (mejerismör) Medeltal för 49 orter Minutpris	
Vecka	Notering	Vecka	Notering
— 6/1	185	3/1— 9/1	251
7/1—13/1	171	10/1—16/1	237
14/1—20/1	171	17/1—23/1	231
21/1—27/1	177	24/1—30/1	232
28/1— 5/2	194	31/1— 6/2	243
8/2—11/2	241	7/2—13/2	253
12/2—17/2	233	14/2—20/2	271
18/2—24/2	208	21/2—27/2	259
25/2— 3/3	190	28/2— 5/3	246
8/3— 9/3	177	6/3—12/3	235
10/3—16/3	166	13/3—19/3	231
17/3—23/3	170	20/3—26/3	231
23/3—30/3	170	27/3— 3/4	231
31/3— 6/4	173	8/4— 9/4	232
7/4—13/4	187	10/4—16/4	241
14/4—20/4	180	17/4—23/4	238
21/4—27/4	169	24/4—30/4	232

Resultatet av vissa inom Sveriges allmänna lantbrukssällskap verkställda beräkningar angående värdet av mjölk, som kommit till användning för tillverkning av smör (prop. sid. 9), har sammanställts i följande tabell:

**Tabell över mjölkens värde vid smörtillverkning första kvartalet 1926—
första kvartalet 1932.**

Öre per kg. mjölk.

År och kvartal	Försäljningsvärde	Inköpsvärde fritt mejeri	Nettovärde hos jordbrukaren	År och kvartal	Försäljningsvärde	Inköpsvärde fritt mejeri	Nettovärde hos jordbrukaren
1926, 1:a kvartalet	14.5	13.6	12.9	1930, 1:a kvartalet	12.3	11.5	10.9
2:a »	13.8	12.9	12.2	2:a »	10.5	9.7	9.1
3:e »	13.8	12.9	12.2	3:e »	11.5	10.7	10.1
4:e »	13.9	13.0	12.3	4:e »	10.5	9.7	9.1
1927, 1:a »	14.2	13.4	12.7	1931, 1:a »	10.3	9.5	9.0
2:a »	13.3	12.5	11.8	2:a »	9.3	8.5	8.0
3:e »	14.3	13.5	12.8	3:e »	9.4	8.6	8.1
4:e »	15.4	14.6	13.9	4:e »	10.0	9.2	8.7
1928, 1:a »	15.0	14.2	13.5	1932, 1:a »	9.4	8.6	8.1
2:a »	14.6	13.8	13.1	<i>Årsmedeltal</i>			
3:e »	15.0	14.2	13.5	1926	14.0	13.1	12.4
4:e »	15.8	15.0	14.3	1927	14.3	13.5	12.8
1929, 1:a »	14.9	14.1	13.5	1928	15.1	14.3	13.6
2:a »	13.6	12.8	12.2	1929	14.3	13.5	12.9
3:e »	14.3	13.5	12.9	1930	11.2	10.4	9.8
4:e »	14.5	13.7	13.1	1931	9.8	9.0	8.5

Såsom tabellerna utvisa har partipriset å smör numera nedgått under förkrignivån och minuthandelspriset å smör är nu lika med förkrigspriset. Motsvarande förhållanden föreligga med avseende å parti- och minuthandelspriserna å ost. Även de av mejerierna i genomsnitt betalade priserna för mjölken torde numera hava gått ned till förkrignivån. Minuthandelspriset å mjölken ligger däremot allttjämt över förkrignivån, och skillnaden mellan nuvarande pris och förkrigspriset är härutinnan fortfarande betydande. De producenter, som ej försälja konsumtionsmjölk direkt till konsumenten, torde emellertid hava fått vidkännas en nedsättning av sina försäljningspriser, som står i visst förhållande till nedgången av smörpriset. Minuthandelspriset har sålunda visserligen tillsvidare kunnat uppehållas, men leverantörspriset för mjölk avsedd till direkt konsumtion torde hava i viss utsträckning undergått reducering.

Gällande tulltaxa.

Beträffande mjölk, grädde och mejeriprodukter innehåller gällande tulltaxa följande:

			Tull för 100 kg. kronor
	Mjök och grädde:		
20	kondenserad	N	20: —
21	torrmjök	N	15: —
22	andra slag		fria
23	Smör, naturligt	T	20: —
(Finl. 24 ex)	Ost	T/E	20: —

Tullen å kondenserad mjök och grädde har genom beslut av innevarande års riksdag (skr. nr 99) höjts från 10 till 20 kronor för 100 kilogram. Tullen å smör och ost utgår sedan lång tid tillbaka med 20 kronor per 100 kilogram. I det vid handelsavtalet med Finland av den 14 december 1927 fogade slutprotokollet har Sverige förbundet sig att under avtalets giltighetstid icke företaga sådan ändring i tullsatsen å ost, att därigenom en höjning skulle drabba från Finland härrörande emmenthalost. Enligt beslut av innevarande års riksdag (prop. nr 59, riksdagens skrivelse nr 16) har dessertost åsatts en tilläggstull av 30 kronor för 100 kilogram.

I sitt anförande till statsrådsprotokollet i ärendet har departementschefen, efter en erinran om tullförhållandena beträffande smör och ost, omförmält, att åtskilliga framställningar till Kungl. Maj:t inkommit, i vilka jordbruksnäringens nuvarande svårigheter berörts och uppmärksamheten fästs vid det svåra läget på den animaliska produktionens område, samt därvid särskilt uppehållit sig vid två framställningar från Sveriges allmänna lantbrukssällskap med förslag till vissa åtgärder.

Till Kungl.
Maj:t inkomna framställningar.

I skrivelse den 11 januari 1932 har Sveriges allmänna lantbrukssällskap angivit ett flertal åtgärder, som lantbrukssällskapet ansett böra vidtagas för främjande av den animaliska produktionen inom landet.

Lantbrukssällskapet har sålunda till en början påkallat åtgärder för den inhemska marknadens bevarande åt de inländska producenterna. För att i sådant hänseende möjlighet till snabb anpassning efter förhållandenas utveckling skulle finnas har lantbrukssällskapet ifrågasatt, om ej Kungl. Maj:t borde erhålla bemyndigande att vid förefallande behov på egen hand besluta om tullar eller på annat sätt genomföra erforderliga importrestriktioner. Lantbrukssällskapet har vidare framhållit, att frågan om det fortsatta bibehållandet av det mellan Sverige och Tyskland ingångna handelsavtalet borde upptagas till prövning. För befordrande av en ökad konsumtion av mjök har lantbrukssällskapet föreslagit, att en lag om pastöriseringstväng (långtidspastörisering) för den i större samhällen försälda kon-

Sveriges allmänna lantbrukssällskaps skrivelse den 11 januari 1932.

sumtionsmjölken skulle utfärdas. Lantbrukssällskapet har slutligen föreslagit, att en omsättningsavgift å importerat och inom landet tillverkat kraftfoder skulle införas i och för anskaffande av erforderliga medel såväl för genomförande av en effektiv organisation av avsättningen av mejeriprodukter, slaktdjur och ägg genom utbyggandet och fullkommandet av jordbrukets andelsrörelse på dessa avsättningsområden som ock för att sätta organisationerna i stånd att effektivt tillvarataga jordbrukets kommersiella intressen var på sitt område.

Behovet av åtgärder för den inhemska produktionens stödjande hava i de över framställningen avgivna utlåtandena vitsordats.

Förslaget om införande av en omsättningsavgift å kraftfoder har emellertid mött åtskillig kritik från de hörda myndigheternas sida. *Lantbruksstyrelsen* har sålunda framhållit, att därest genom statens försorg ytterligare medel funnes böra anvisas för fullföljandet av det påbörjade organisationsarbetet inom jordbrukets kooperativa och merkantila verksamhetsområden, dessa i första hand borde tänkas bli anvisade av statens allmänna inkomster. *Statskontoret* har anfört, att det måste anses främmande för vår finanshushållning att för beredande av medel till ifrågavarande ändamål pålägga en särskild avgift å en för jordbruket nödvändig vara. *Riksräkenskapsverket* har uttalat, att därest fullföljandet av lantmännens organisationsrörelse ansåges kräva särskilda anslag, medlen härför enligt riksräkenskapsverkets mening borde anskaffas på samma sätt som för statsutgifter i allmänhet. *Kommerskollegium* har förklarat sig icke kunna förorda någon omsättningsavgift å kraftfoder, förrän, bland annat, ett utförligt program framlades, som utvisade en sådan användning av de influtna medlen, att garanti erhöles för att medlen komme till avsedd nytta. *Jordbruksutredningen* har visserligen i princip tillstyrkt bifall till förslaget men ansett, att allenast importerat kraftfoder borde beläggas med avgift, samt betonat, att avgiften borde bli av endast tillfällig karaktär.

Vad angår förslaget om införande av pastöriseringstvång för viss konsumtionsmjölk har detsamma av *centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet* tillstyrkts. *Lantbruksstyrelsen* har tillstyrkt förslaget ur mejerihanteringens synpunkt. *Medicinalstyrelsen* har däremot, under hänvisning till långtidspastöriseringens i viss mån bristande effektivitet och kontrollsvårigheterna, förklarat sig, åtminstone för närvarande, icke kunna förorda genomförande av lagstiftning i den av lantbrukssällskapet föreslagna riktningen.

Efter det nu berörda utlåtanden blivit avgivna, har *lantbrukssällskapet* med skrivelse den 30 mars 1932 överlämnat en av mejerisektionen utarbetad promemoria rörande de närmare grunderna för upptagande och användning av den ifrågasatta omsättningsavgiften å kraftfoder.

Lantbrukssällskapets skrivelse den 9 maj 1932.

I skrivelse den 9 maj 1932 har *lantbrukssällskapet* sedermera — med överlämnande av en utav mejerisektionen utarbetad promemoria rörande uttagande av utjämnings- och organisationsbidrag å viss mjölk — gjort den framställning om åtgärder för åstadkommande av lagstiftning efter i huvudsak de i promemorian angivna grunder, som enligt vad i det föregående omförmälts närmast föranlett den föreliggande propositionen.

Med hänsyn till att det med propositionen framlagda författningsförslaget allenast innehåller de grundläggande bestämmelserna i ämnet, har den av departementschefen lämnade redogörelsen för innehållet i promemorian ansetts böra här intagas.

Mejerisektionen har, enligt denna redogörelse, i promemorian anfört huvudsakligen följande:

Det av sektionen ledda organisationsarbetet hade från början varit inriktat på tämligen lång sikt och åsyftat att åstadkomma en rationalisering beträffande såväl själva mejeridriften som försäljningen av mjölk och mejeriprodukter, varvid även eftersträvats att åstadkomma organisationer av sådan beskaffenhet, att dessa kunde i viss grad reglera avsättningen och prisbildningen, i den mån de erhöle tillräcklig anslutning och styrka samt detta påkallades av de rådande förhållandena.

Under det senast gångna året hade avsättningsbetingelserna för mejeriprodukterna emellertid till ytterlighet försämrats. Orsaken härtill vore till alldeles övervägande del i utlandet vidtagna åtgärder för försvärade av importen av utländska produkter och allmänt försämrade ekonomiska förhållanden därstädes. Kravet på en reglering av prisbildningen å den inhemska marknaden hade härigenom alltmera ställts i förgrunden, och det framstode för jordbruket såsom nödvändigt att söka med snaraste genomföra en sådan reglering.

Skulle den inhemska marknads reglering byggas uteslutande på frivilligt deltagande, måste man emellertid dröja med dess genomförande, intill dess en mycket stor anslutning erhållits till vederbörande organisation. Eljest komme en allt för stor del av försäljningen att undandraga sig deltagande i den nödvändiga prisutjämningen. Stora skiljaktigheter skulle därvid komma att uppstå i de pris, som organiserade och icke organiserade jordbrukare uppnådde, och sammanhållningen inom organisationen komme att utsättas för alltför starka påfrestningar. Producentorganisationerna skulle under sådana förhållanden tvingas att avstå från den nu så viktiga uppgiften att genomföra en prisreglering, och deras strävanden att i övrigt genomföra en rationellare organisation vid försäljningen genom att bland annat minska försäljningsapparaten och nedbringa kostnader och avanser skulle i hög grad försväras.

Även då en förhållandevis stor anslutning förefunnes, utgjorde de utanför stående jordbrukarnas och mejeriernas försäljningar ett starkt hot emot upprätthållandet av en skälig prisnivå, därest icke lagstiftningen gäve möjlighet för framtvingande av även deras anslutning. Man hade nämligen städse att räkna med, att de oorganiserade producenterna sökte sig till den bäst betalade försäljningen, nämligen av konsumtionsmjölk och grädde, medan organisationen finge taga hand om det överskott, som måste realiseras till lägre pris. Även om de utanför stående tillsammans icke förfogade över mera än exempelvis 10 procent av totalförsäljningen från området, kunde detta dock utgöra en avsevärd del av den bättre betalade försäljningen, och den del härav, som komme att deltaga i prisutjämningen med den sämre betalade försäljningskvantiteten, bleve sålunda i motsvarande grad mindre. Genomsnittspriset till de organiserade producenterna bleve härigenom lägre än det pris, som de icke organiserade uppnådde, och spänningen mellan dessa pris bleve större, ju större den försäljning vore, som läge utanför organisationerna.

Ansåges det berättigat och önskvärt, att en prisreglering å den in-

hemska marknaden genomfördes, vore det därför också ett rimligt krav, att alla försäljande producenter och i synnerhet de bäst betalade skulle medverka härtill. Att enbart på frivillighetens väg uppnå fullständig anslutning vore emellertid helt säkert omöjligt, även om man räknade på lång sikt. En anslutning med 90 procent torde kunna påräknas endast inom vissa områden, och för närmaste året torde anslutningen i allmänhet stanna vid väsentligt lägre procentsiffra. Utan hjälp av lagstiftning syntes det därför dröja alltför länge, innan prisutjämning kunde allmänt genomföras, medan det däremot med sådan hjälp snart skulle bli möjligt.

Om en dylik lagstiftning genomfördes, kunde det tidigare framförda förslaget om särskild omsättningsavgift å kraftfoder förfalla. Med hjälp av tillgängliga medel borde nämligen organisationsarbetet kunna föras så långt fram, att de därvid bildade organisationerna under denna försättning kunde utgöra ett tillräckligt underlag för genomförandet av prisreglering. Medel för det fortsatta organisationsarbetet på mejerihanteringens område kunde då uttagas å mjölken i samband med prisutjämningen för smör och ost.

Sektionen ville icke bestrida, att de åtgärder, som här föresloges, vore av synnerligen ingripande beskaffenhet. De nuvarande ekonomiska förhållandena krävde emellertid extraordinära åtgärder. Sålunda måste beaktas, att det nuvarande abnormt låga prisläget å mjölk och mejeriprodukter icke vore ett utslag av normala och sunda konkurrensförhållanden mellan olika länders jordbrukare utan finge anses sammanhånga med att det ekonomiska systemet i världen allvarligt rubbats och att andra länder vidtagit åtgärder, vilka i hög grad förändrat de avsättnings- och konkurrensbetingelser, som varit bestämmande för vårt jordbruks hittillsvarande utveckling.

Om intet åtgjordes för att neutralisera verkningarna av det härigenom förorsakade priset, måste konsekvenserna bli ödesdiga för det svenska jordbrukets hela ekonomi. Mjölken vore vårt jordbruks viktigaste saluprodukt och priset å denna därför i alldeles särskild grad avgörande för jordbrukets hela lönsamhet. En nedgång i medelpriset per kilogram mjölk med endast ett öre betydde vid nuvarande försäljning av mjölk en reduktion av jordbrukets inkomster med bortåt 30 miljoner kronor per år. De senaste årens prisfall på ifrågavarande marknadsområde kunde beräknas hava medfört en minskning av jordbrukets inkomster med över 100 miljoner kronor per år, vilket motsvarade omkring 1.5 gånger värdet av jordbrukets hela saluöverskott av brödsäd under föregående år.

Att ensamt genom produktionsinskränkning neutralisera verkningarna av denna ofantliga inkomstminskning vore uteslutet och kunde i varje fall icke utan ruinerande förluster på kort tid genomföras. En minskning av mjölkproduktionen i sådan omfattning, att vår export av mejeriprodukter upphörde, skulle förutsätta, att landets totala produktion av mjölk reducerades med omkring 12 procent. Skulle en dylik produktionsminskning hastigt genomföras genom nedbringandet av antalet mjölkkor, erfordrades härför en nedslaktning av omkring 240,000 kor. Detta skulle betyda en nära nog fördubblad slakt av storboskap. Redan under de gångna åren hade landets köttproduktion varit större än den inhemska förbrukningen, och exportmöjligheterna för nötkreatur och nötkött vore starkt begränsade. En minskning av kostocken i angiven grad skulle därför medföra en ytterligare nedpressning av de redan nu abnormt låga slaktdjursprisen. Även för förebyggande av en allt för hastig reduktion av

nötkreatursbesättningarna med åtföljande ruinerande pris å utslagsdjur vore det därför angeläget, att bättre mjölkpris åstadkommes, så att en alltför omfattande nedslaktning av storboskap kunde undvikas eller åtminstone fördelas på längre tid.

För övrigt vore det tydligt, att även om mjölkproduktionen inskränktes så, att den endast motsvarade landets eget konsumtionsbehov, kvarstode behovet av effektiva åtgärder till stöd för den inhemska prisnivån gentemot pristryckande konkurrens utifrån, så länge nämligen andra länder tillämpade de konkurrensmetoder, som under de senaste åren kommit i bruk.

Beträffande beskaffenheten av och formen för statsåtgärder till stöd för prisnivån å här berörda produkter syntes man lämpligast kunna anlita liknade väg som i Norge. Producenternas organisationer borde sålunda själva ordna försäljningen och genomföra erforderlig prisreglering. För att detta skulle kunna ske, borde de emellertid genom lagstiftning erhålla möjlighet att i vissa avseenden bringa sina åtgöranden i tillämpling även för de till organisationen icke anslutna producenterna. Då prisregleringen vore beroende av och möjliggjordes genom en prisutjämning mellan den bättre och den sämre betalade försäljningen, kunde åtgärden begränsas till att organisationerna finge rätt att var och en inom sitt verksamhetsområde — hela landet eller del därav — på utomstående producenters försäljning uppbära utjämningsbidrag enligt samma grunder, som tillämpades för den hos medlemmarna representerade mjölken. Lagen borde sålunda icke innebära en föreskrift, att utjämningsavgift skulle erläggas, utan det finge ankomma på organisationerna att själva besluta om dylik avgift. Hade emellertid en organisation beslutat att genomföra prisutjämning för egna medlemmar samt för dessa bestämt prisutjämningsbidragens storlek och de grunder, efter vilka bidragen skulle utgå, borde organisationen hava rättighet att uttaga prisutjämningsbidrag med samma belopp och efter samma grunder å icke anslutna producenters försäljning. Som villkor härför borde dock bestämmas, att vederbörande organisation representerade en viss del av den vid mejerierna inom området invägda mjölken samt att beslutet fattats med viss kvalificerad majoritet.

Vid anförda tillvägagångssätt behöfde staten icke djupare engagera sig beträffande uppgörandet av plan för eller ordnandet av avsättningen. I fråga om exporten skulle dylika direkta statsingripanden i handeln måhända vara farliga, då de kunde komma att karakteriseras såsom statsmonopol. Jordbrukarna stimulerades fortfarande att själva söka på organisatorisk väg lösa sina avsättningsproblem. De bleve emellertid icke tvingade att inträda i organisationerna, utan de, som så önskade, kunde fortfarande stå utanför och sälja fritt. Det krav, som ställdes på dem, vore endast, att de skulle lämna prisutjämningsbidrag efter samma grunder som de organiserade jordbrukarna. Detta krav vore så mycket rimligare, som det uteslutande vore tack vare organisationernas verksamhet, som utanför stående producenter kunde uppnå sina relativt fördelaktiga pris. Då avgifterna utginge efter ensartade grunder för till organisationen anslutna och icke anslutna producenter, bleve konkurrens inom rimliga gränser ingalunda omöjliggjord, men vad som vunnes vore, att de utanför stående komme att tävla med organisationen under likartade försättningar. Organisationerna skulle givetvis stå öppna för alla producenter.

Stöd av skisserade lagbestämmelser kunde på mejeriområdet erfordras i två hänseenden, nämligen dels för stödande av den inhemska prisnivån för smör och ost, och dels för att hålla prisläget å konsumtionsmjölk och grädde uppe på en skälig nivå.

Stödande av
prisinivån för
smör och ost.

Genom de starkt försämrade avsättningsförhållandena för smör i utlandet hade det svenska smörpriset, som nu helt vore beroende av exporten, pressats ned till mycket låg nivå. Ostprisen hade numera också inställt sig efter smörprisinivån. Jordbrukarna i våra överskottsområden, som för avsättningen av sin mjölk huvudsakligen vore hänvisade till smör- och osttillverkning, lede under sådana förhållanden svårt av den nuvarande krisen, då mjölken vore deras viktigaste produktion. För jordbruket i dessa trakter utgjorde en höjning av smör- och ostprisinivån därför det för närvarande viktigaste ekonomiska intresset.

Ehuru betydelsen av en sådan höjning vore mest påtaglig för berörda överskottsområden, skulle dock hela landets mjölkproduktion få praktiskt taget samma fördel härav. Även andra områden komme nämligen i åtnjutande av samma prishöjning för sin försäljning av smör och ost. Smör- och ostprisen vore dessutom i stort sett bestämmande för prisen å konsumtionsmjölk och grädde, då sistnämnda pris som regel och i det långa loppet inställde sig efter mjölkens realisationspris vid smör- och osttillverkning. En höjning av smör- och ostprisen skulle därför åstadkomma en motsvarande höjning även av prisen å konsumtionsmjölk och grädde eller förebygga en ytterligare sänkning av dessa.

Förekommande överskott av smör måste givetvis alltfört säljas på den utländska marknaden till de priser, som där stode att erhålla. Då emellertid mer än $\frac{4}{5}$ av all salumjölken avyttrades å den inhemska marknaden (för direkt konsumtion eller såsom smör och ost jämte andra produkter), vore en prishöjning beträffande den inhemska försäljningen av allra största betydelse. Det gällde närmast att frigöra prisbildningen å den inhemska marknaden från det beroende av exportprisen å smör, som nu vore rådande, och att i viss mån reglera inlandsprisen. Detta borde ordnas på sådant sätt, att avräkning till mejerierna skedde efter samma enhetliga pris, vare sig smöret exporterades eller såldes å den inhemska marknaden. I annat fall kunde en prisförhöjning för å den inhemska marknaden försålt smör näppeligen åstadkommas.

I det nu pågående organisationsarbetet vore man också i färd med att söka genomföra här berörda reglering av den inhemska prisnivån. Det organisatoriska underlaget härför skulle vara de mejerioorganisationer (mejeriförbund och mejerifusioner), som bildats eller vore under bildande. Dessa skulle enligt uppgjort förslag bilda en riksorganisation (riksförbund), genom vilken prisregleringen skulle ske. För detta ändamål skulle läggas en bestämd prisutjämningsavgift å all den hos organisationens medlemmar representerade mjölken, och de influtna medlen inbetalas till riksförbundet. Riksförbundet, som skulle låta sälja överskottsmöret till det pris, som stode att uppnå å den utländska marknaden, sattes härigenom i stånd att betala mejerierna ett högre pris för detta smör. Samma pris skulle betalas för smör, som såldes på den inhemska marknaden. Vid sistnämnda försäljning skulle emellertid uttagas ett emot inköpspriset svarande försäljningspris. Prisutjämningsmedlen behövde alltså icke tagas å anspråk annat än för utjämnning av exportsmörets pris.

I fråga om tillvägagångssättet ville sektionen för övrigt framhålla följande. Riksorganisationen skulle varje vecka bestämma (notera) det pris, som skulle betalas till leverantörerna för smöret. Organisationen behöfve dock icke såsom sådan taga hand om smörets försäljning i någon större omfattning. Exporten och delvis även den inhemska försäljningen kunde och borde såsom nu omhänderhavas av befintliga exportföretag, med vilka för detta ändamål avtal träffades. Betalningen till leverantörerna skulle emellertid gå genom riksorganisationen, som avräknade efter ett enhetligt pris (det noterade), gällande för leverans fritt exporthamn för smör av standardkvalitet och med prisreglering för andra kvaliteter. Försäljningen å den inhemska marknaden skulle ske dels genom riksorganisationens medlemmar (mejeriförbund och mejerifusioner), dels genom privata smörhandlare. Riksorganisationen skulle ingripa endast i den mån så erfordrades för att ordna handeln mellan olika medlemmar eller för att stödja priset. Dess medlemmar skulle vara skyldiga att följa de av riksorganisationen bestämda prisen. Över de privata smörhandlarnas inköpspriser hade riksorganisationen givetvis ej något direkt inflytande, annat än i den mån de köpte smör från organisationen eller dess medlemmar eller från exportörerna. Därest en privat smörhandlare bjöde lägre pris än det, som riksorganisationen noterade, hade leverantören emellertid möjlighet att vända sig till nämnda organisation och genom denna erhålla av densamma noterat pris. Organisationen hade då att på förut nämnt sätt låta exportera smöret, därest detta icke med fördel kunde avyttras inom landet. Genom angivna tillvägagångssätt bereddes smörleverantörerna trygghet att städe erhålla det av riksförbundet noterade priset, och olika köpare måste rätta sig därefter, varför en allmän och i huvudsak lika höjning av smörprisen i landet uppnåddes.

Sveriges mjölköverskott avsattes praktiskt taget i sin helhet genom smörexport. Ostproduktionen vore anpassad efter landets egen konsumtion, och förekommande export vore liten, av sporadisk karaktär eller begränsad till speciella ostsorter. Ostprisen vore emellertid beroende av smörprisen, vilket sammanhänge med att mjölkens användning för smör- eller osttillverkning från tid till annan anpassades med hänsyn till de nettopriser för mjölken, som kunde uppnås genom den ena eller den andra produktionsriktningen. Om ostprisen någon tid komme upp i sådan höjd, att osttillverkningen allmänt ställde sig mera lönande än smörtillverkningen, överfördes sålunda mera mjölk från den sistnämnda till den förstnämnda produktionsriktningen, varigenom ostprisen måste justeras efter smörprisen. En förskjutning i motsatt riktning ägde rum, när smörtillverkningen vore den mest lönande. På detta sätt tvingades ostprisen att anpassa sig efter smörprisen. Eftersom osten vore en vara, som behöfve lagras, och förskjutningarna mellan de båda produktionsriktningarna skedde så småningom, fördröjdes vanligen ostprisens inställning efter smörpriset, men även om denna inställning sålunda icke skedde momentant, föreläge dock ej något tvivel, att anförda samband gjorde sig gällande. Detta innebure, att en prishöjning å smöret på sätt förut angivits automatiskt skulle åstadkomma en motsvarande höjning av ostprisen. Någon särskild motsvarande åtgärd för ostprisens stödjande vore under sådana förhållanden icke av nöden, utan riksorganisationen kunde huvudsakligen begränsa sig till att söka åstadkomma en mera noggrann anpassning av ostproduktionen efter den inhemska marknadens behov. Riksorganisationen borde dock, då så tillfälligt visade sig behöfligt, hava

frihet att använda de genom prisutjämningsavgiften influtna medlen till att direkt stödja ostprisen på liknande sätt, som angivits i fråga om smör.

Såsom redan framhållits vore smör- och ostprisen i hög grad bestämmande även för prisen å konsumtionsmjölk och grädde, och en höjning av de förra ledde (under i övrigt lika förhållanden) till en motsvarande höjning eller förebyggde en eljest nödvändig sänkning av de senare. De planerade åtgärderna för smör- och ostprisens höjande med hjälp av prisutjämningsavgift komme sålunda att lända hela den svenska mjölkproduktionen och därmed hela jordbruket till fördel. Det vore därför principiellt riktigt att, såsom planen avsåge, utjämningsavgift lades icke blott å mjölk till smör- och osttillverkning utan även å konsumtionsmjölk samt mjölk, varur konsumtionsgrädde eller andra produkter framställdes.

Om all salumjölken i landet enligt angivna grunder deltog i prisutjämnningen, erhöles ett mycket fördelaktigt resultat. Hela saluöverskottet för ett år kunde nämligen vid försiktig beräkning anslås till minst 2,500 miljoner kilogram, medan den kvantitet, som användes för tillverkning av exportsmör, senaste året stannat under 500 miljoner kilogram, eller sålunda uppgått till mindre än $\frac{1}{5}$ av totalförsäljningen. Prisutjämnningen för exportsmöret kunde sålunda fördelas på en fem gånger så stor mjölmängd som den, vilken åtgått för dess framställande. Den utjämningsavgift, som behövde läggas på mjölken, bleve med andra ord icke mera än $\frac{1}{5}$ av den prisförbättring, som härmed åstadkommes, därest man ernådde en allmän och proportionell prishöjning för mjölk och mejeriprodukter. Om exportmängden skulle tidvis komma att motsvara en väsentligt större del av hela salukvantiteten, bleve resultatet givetvis icke så fördelaktigt, enär större belopp erfordrades för åstadkommande av en bestämd prishöjning, medan motsatsen inträffade vid minskad export.

Med samma belopp till förfogande för prisutjämnning bleve den prishöjning, som kunde åstadkommas per kilogram smör, givetvis lägre ju större den exporterade kvantiteten smör vore i förhållande till den på inlandsmarknaden försålda mjölkkvantiteten och vice versa. Det måste emellertid ihågkommas, att nettovinsten för produktionen i dess helhet alltid vore lika med prishöjningen i medeltal per kilogram mjölk å den inländska marknaden gånger den där saluförda mjölkkvantiteten. Vid måttlig prishöjning, så att den inhemska försäljningen kunde hållas nägorlunda konstant, bleve vinsten av en viss prishöjning sålunda för produktionen i dess helhet densamma, vare sig exporten vore större eller mindre.

Några egentliga kostnader för prishöjningen skulle icke förekomma utöver dem, som sammanhänge med administration av utjämningsförfarandet. Exportsmöret såldes till samma pris, som även eljest skulle blivit fallet. Prisutjämnningen innebure därför endast, att en del av den ökade inkomsten från den inhemska försäljningen överfördes till dem, som vore hänvisade att producera för export.

Den ekonomiska innebörden belystes för övrigt av följande kalkyler. En avgift på 0.2 öre per kilogram mjölk gäve, om den uttoges å hela salukvantiteten, ett belopp av 5 miljoner kronor. Denna summa räckte vid en smörexport på 20,000 ton till en prisutjämnning å exportsmöret med 25 öre per kilogram. Härigenom skulle åstadkommas en allmän prishöjning å smöret med samma belopp, vilket motsvarade 1 öre per kilogram

mjolk. Då i stort sett motsvarande höjning erhöles även å mjolk till ostberedning samt å konsumtionsmjolk och grädde, uppnåddes en total inkomstökning av cirka 25 miljoner kronor, varifrån avginge de till prisutjämnningen inbetalade beloppen. Nettovinsten för jordbruket i dess helhet bleve cirka 20 miljoner kronor, eller 1 öre per kilogram av den inhemska försäljningen (2,000 miljoner kilogram). För den avgift av 0.2 öre per kilogram mjolk, som producenterna allmänt inbetalt, finge de en allmän prishöjning med 1 öre och sålunda en nettovinst av 0.8 öre. Sattes utjämningsavgiften till 0.3 öre per kilogram mjolk, erhöles under samma förutsättningar i övrigt, med en inbetalning till prisutjämningskassan av 7.5 miljoner kronor en prishöjning med 37.5 öre per kilogram smör, motsvarande 1.5 öre per kilogram mjolk och en nettovinst för jordbruket av 30 miljoner kronor eller 1.2 öre per kilogram försald mjolk.

Erhöles prisutjämningsbidrag från en mindre kvantitet, t. ex. endast 1,250 miljoner kilogram, bleve resultatet givetvis för de i prisutjämnningen deltagande avsevärt ofördelaktigare såsom följande exempel visade. För en höjning av smörpriset med 25 öre per kilogram måste då under samma förutsättningar, som förut angivits, inbetalas 0.4 öre per kilogram mjolk och vinsten för de i prisutjämnningen deltagande bleve alltså endast $1.0 - 0.4 = 0.6$ öre, under det att övriga producenter kunde tillgodogöra sig prishöjningen på 1.0 öre per kilogram alldeles oavkortat.

Förhållandet bleve sålunda väsentligt ogynnsammare, om en del av mjölken komme att undandragas från erläggande av prisutjämningsavgift. De deltagande producenterna finge nämligen då betala en högre prisutjämningsavgift i förhållande till den därmed uppnådda prishöjningen, vilken i full utsträckning komme även utanför stående till godo, utan att de gjorde någon uppoffring för dess ernående. Av denna anledning vore det ej heller tillrådligt att sätta planen i verket, förrän en mycket stor anslutning erhållits. Härigenom skulle emellertid igångsättandet avsevärt fördröjas. Om mejerihanteringsens riksorganisation där emot erhöle rätt att uppbära prisutjämningsbidrag även av icke organiserad mjolk, kunde planen snart realiserast.

Av de medel, som sålunda inflöte genom avgift å såväl »organiserad» som »icke-organiserad» mjolk, syntes en mindre del böra användas för sådan annan verksamhet, som mejerisektionen tänkt sig skola bestridas med hjälp av tidigare föreslagen omsättningsavgift å kraftfoder, sålunda för organisations- och upplysningsverksamhet på området, propaganda, undersökningar m. m. Avgiften bleve, kunde man säga, en allmän prisutjämnings- och organisationsavgift å all salumjolk. Kraftfoderavgift vore under sådana förhållanden för mejerihanteringsens del obehöflig. Storleken av de belopp, som kunde få användas för sist berörda ändamål, syntes böra fixeras på så sätt, att en viss del av avgiften efter föreningsstämmans beslut skulle disponeras härför, dock högst 0.015 öre per kilogram mjolk. Dessa medel borde sålunda få användas för riksorganisationens allmänna verksamhet men ej för bestridande av dess affärskostnader. Återstående medel, d. v. s. de egentliga prisutjämningsmedlen, borde ej heller användas för förbundets egentliga affärsverksamhet utan endast för den förut omtalade prisutjämnningen och de därmed förenade kostnaderna.

Prisutjämnings- och organisationsavgiften borde avvägas så, att en av förhållandena motiverad och eljest möjlig prishöjning å smöret kunde åstadkommas. En avgift å all salumjölken av 0.2 öre per kilogram vore

med hänsyn till nu förekommande export mera än tillräcklig för genomförande av den prishöjning, som vid nuvarande smörtull vore möjlig. Därest tullhöjning vidtoges eller ökat skydd mot import på annat sätt bereddes, kunde priset höjas mera, något som också vore behöfligt, men härför erfordrades högre avgift. Därjämte borde hänsyn tagas till att exporten kunde komma att ökas och att större belopp därvid kunde bliva erforderliga för prisutjämnningen. På grund härav borde högre avgift kunna bestämmas, förslagsvis upp till 0.4 öre per kilogram mjölk.

För genomförande av en med hänsyn till rådande förhållanden behöflig prishöjning å den inhemska marknaden erfordrades även effektivare skydd mot konkurrens från importerade produkter. Vid rådande prisrelation mellan svenskt och utländskt smör vore nuvarande tull visserligen tillräcklig att skydda mot import, och en obetydlig prishöjning torde också utan hinder av utländsk konkurrens kunna genomföras. Redan en höjning av det inhemska smörpriset med 10 å 20 öre kunde emellertid befaras locka in väsentligt ökade kvantiteter utländskt smör, och en ytterligare prishöjning torde av detta skäl sannolikt omöjliggöras. I norra Sverige skulle konkurrensen med finskt smör säkerligen komma att göra sig kraftigt gällande redan vid ringa höjning. Därjämte vore import av kolonialsmör och östeuropeiskt smör att befara till olika större konsumtionsorter på grund av det lägre pris, som sådant smör utomlands betingade i jämförelse med det svenska. Enligt vad som inhämtats hade import av kolonialsmör redan under nuvarande förhållanden varit ifrågasatt. Ansåges det hos statsmakterna berättigat, att en prishöjning åstadkommes, syntes därav följa, att erforderligt skydd mot import också borde beredas. För att priset å osten skulle kunna sättas i proportion till smörpriset, måste dessa skyddsåtgärder då också utsträckas till osten. Detta vore nödvändigt även av den anledningen, att ett förryckande av prisrelationen mellan smör och ost kunde föranleda, att osttillverkningen minskades, så att ost komme att importeras i ökade mängder, medan mjölken i stället i större utsträckning komme att förädlas till smör, som exporterades.

Konkurrensen från margarinetts sida kunde givetvis också komma att bliva besvärande. Den torde dock icke omöjliggöra en måttlig prishöjning. Margarinkonkurrensen utgjorde emellertid en hämsko emot strävanden att i för hög grad höja smörpriset och utgjorde i så måtto en automatiskt reglerande faktor, som borde innebära en garanti för allmänhetens del, att någon oskäligen höjning icke behövde befaras. Även den tull, som kunde bestämmas med hänsyn till produktionens skäligen behov, satte i detta avseende en bestämd gräns.

Stödjämdet av
prisinivån å
konsumtions-
mjölk och
grädde.

Priset å konsumtionsmjölk i detaljhandeln hade även minskats under de senaste åren, fastän ej så starkt som smörpriset. Enligt socialstyrelsens prisstatistik utgjorde sålunda detaljpriset å oskummad mjölk i medeltal för 49 angivna större konsumtionsorter under åren 1924—1925 per liter 24 öre, 1928—1929 per liter 22 öre, 1930—1931 per liter 21 öre, vilket medelpris även angäves för de båda första månaderna av 1932. För 34 noteringsorter i södra och mellersta Sverige vore medelpriset vid slutet av 1931 per liter 19.3 öre, för 15 orter i Dalarna och Norrland per liter 23.3 öre. I det förstnämnda området var priset i 16 orter högst 19 öre och i 5 orter högst 17 öre per liter. Till jämförelse kunde nämnas, att detaljpriset i butik i Norge under samma tid växlade mellan 23 och 30 öre per liter oskummad mjölk inom olika prisgrupper och för landet i dess helhet

beräknades till 26 öre. I England utgjorde vid samma tid medelpriset i detaljhandeln 45 öre per liter (28 d per gallon).

Nedgången i det av producenterna uppnådda priset för till direkt konsumtion levererad mjölk vore emellertid avsevärt större än de anförda siffrorna över detaljpriset gäve vid handen. I allmänhet hade nämligen mellanhandsmarginalen starkt ökats. Enär å flertalet konsumtionsorter producenterna vore antingen icke alls eller endast ofullständigt organiserade, behövde den privata mjölkhandeln i regel för den till direkt konsumtion levererade mjölken ej betala högre pris, än att detta med ett eller annat öre överstege mjölkens smör- och skummjölksvärde. Med sjunkande smörpris hade leverantörerna av konsumtionsmjölk därför, där mellanhänder anlätades för mjölkdistributionen, fått nöja sig med starkt reducerade mjölklikvider. Producenternas möjlighet att hävda prispositionen gentemot mjölkhandeln hade även starkt minskats till följd av lättheten för denna att tack vare de förbättrade transportmöjligheterna fylla behovet genom utvidgning av tillförselområdet, i den händelse de mera närbelägna producenterna ej velat acceptera prisreduceringen. Såsom typiskt exempel på huru leverantörspriset även vid bibehållet detaljpris nedpressats kunde anföras en av Stockholms läns mejeriorganisationskommitté gjord undersökning över det pris, som direkta leverantörer till Stockholms mjölkhandlare erhållit fritt Stockholm under juni månad 1931. Denna undersökning hade nämligen givit till resultat, att ifrågasvarande leverantörer per liter oskummad mjölk erhållit ett medelpris, som med 10.0 å 10.5 öre understigit priset i detaljhandeln, vilket uppgått till 23 öre, under det att detalj- och partihandelskostnaden vid jordbrukarnas egna andelsföretag samtidigt uppskattades till 8.0 å 8.5 öre per liter. Mellanhandsmarginalen 1914 var 5.5 öre per liter. Att detaljpriset å konsumtionsmjölk, och detsamma gällde för grädden, hittills reducerats avsevärt mindre än smörpriset, sammanhänge sålunda i stor utsträckning med att mjölkhandeln förstått att genom sammanhållning hävda sin position gentemot konsumenterna, under det att mellanhandsmarginalen samtidigt ökats.

Den inom landet pågående organisationen av mjölkproducenterna i mejeriförbund och mejerifusioner avsåge, vad mjölk- och gräddförsäljningen beträffade, att förebygga osund konkurrens vid försäljning från producenterna, koncentrera tillförseln till de ur fraktkostnadssynpunkt för varje konsumtionsort närbelägnaste områdena, reducera onödigt höga mellanhandskostnader samt givetvis även att inom skäligen höga detaljprisnivån, särskilt i orter, där denna orimligt nedpressats.

Ett nödvändigt led i detta organisationsarbete vore införandet av prisutjämning, så att leverantörerna av konsumtionsmjölk och grädde avstode en viss del av det uppnådda merpriset å dessa konsumtionsvaror och att härigenom influerna belopp fördelades på den till produktberedning använda mejerimjölken. Endast genom en dylik prisutjämning vore det möjligt att skapa för samarbetet nödig ekonomisk intressegemenskap, så att alla producenter, vare sig de levererade konsumtionsmjölk och grädde eller förädlade mjölken till smör och ost, bleve direkt intresserade av att prisnivån å de nämnda konsumtionsvarorna hölles uppe. Även om det genom förut föreslagna åtgärder till stöd för den inhemska prisnivån å smör kunde uppnås en höjning av smörpriset, kvarstode dock nödvändigheten av särskild prisutjämning för konsumtionsmjölk och grädde, om en rimlig prisnivå å dessa varuslag skulle kunna upprätthållas. Framför

allt vore detta fallet vid ett så lågt pris å exportsmjöret som för närvarande.

Vid ifrågavarande prisutjämningsavgifters fastställande i mejeriförbunden hade man såsom ledande princip utgått från att ej belasta leverantörerna av konsumtionsmjölk och grädde med större prisutjämningsbidrag än som ovillkorligen erfordrades för att förebygga pristryckande konkurrens från mejerimjölakens sida. Av det i jämförelse med mjölakens smör- och skummjölksvärde erhållna merpriset för konsumtionsmjölk fritoges sålunda ett visst belopp, vanligen 1 å 2 öre per liter, från prisutjämning, och av det överskjutande merpriset finge vederbörande leverantör behålla 10 å 30 procent beroende på konsumtionsmjölakens relativa andel av hela den inom organisationen invägda mjölkkvantiteten, under det att 70 å 90 procent avstodes för prisutjämning. Såsom exempel kunde anföras, att i Stockholm prisutjämningsbidraget beräknats per kilogram försåld konsumtionsmjölk vid ett merpris av 4.5 öre per liter till högst 1.75 öre och per liter försåld grädde vid ett merpris å denna av 40 öre till högst 32 öre.

En nödvändig förutsättning för att mejerierorganisationerna med framgång skulle kunna genomföra nämnda program vore emellertid allmän anslutning från producenternas sida. Av jordbrukets hela saluöverskott av mjölk såldes såsom konsumtionsmjölk i mejeriförbundsområdena i södra och mellersta Sverige lägst 4 å 5 procent, högst 25 å 30 procent. Utgjorde konsumtionsmjölken i ett mejeriförbundsområde t. ex. 15 respektive 20 procent av hela den saluförda mjölkkvantiteten i området, kunde det, även om organisationen hade en anslutning av 90 procent av områdets hela saluöverskott, inträffa, att $\frac{2}{3}$ respektive $\frac{1}{2}$ av den försålda konsumtionsmjölken stode utanför organisationen. Organisationens möjlighet att sanera handeln och stabilisera prisnivån bleve under dylika förhållanden ytterligt begränsad. Undandroge sig en större del av konsumtionsmjölken den för prisstabilisering nödvändiga prisutjämningsbidrag, bleve pristillägget till mejerimjölken för ringa. Konkurrens från denna kunde icke förebyggas, och priset å konsumtionsmjölken nedpressades.

Även om inom ett mejeriförbund praktiskt taget 100 procent av leverantörerna vore anslutna till organisationen, kunde leverantörer och mejerier från angränsande icke organiserade områden genom konkurrens försvara eller omöjliggöra ifrågavarande förbunds ansträngningar att hålla en skälig prisnivå. Sökte en mejerierorganisation utan nödig anslutning hålla prisnivån uppe, komme de utanför stående leverantörerna av konsumtionsmjölk i en fördelaktigare ställning än de till organisationen anslutna, i det att de förstnämnda erhöle så mycket mera för sin mjölk som de senare betalade i prisutjämningsbidrag. Resultatet härav bleve lätt, att »frileverantörernas» antal undan för undan ökades och hela organisationen brötes sönder.

Till stöd för den inhemska prisnivån å konsumtionsmjölk och grädde syntes det därför vara rimligt och skäligt att införa en sådan lagstiftning, att även till organisationen icke anslutna leverantörer av dessa varuslag ålades att betala motsvarande prisutjämningsavgift, som organisationens egna medlemmar åtagit sig att betala. Härigenom bleve det möjligt att förhindra ett annars oundvikligt sammanbrott av den nuvarande prisnivån i detaljhandeln, där denna ännu vore något så när tillfredsställande, att höja prisnivån, då denna vore orimligt låg, samt att sanera handeln, spara in onödiga fraktkostnader, förenkla distributionen och till producenternas favör reducera mellanhandskostnaderna, där des-

sa vore onödigt höga. Ensamt genom dessa sistnämnda åtgärder skulle betydande belopp kunna tillföras producenterna utan direkt fördyring av priset för konsumenterna.

Det för målets vinnande erforderliga organisationsarbetet skulle genom lagstiftningens stöd i det angivna hänseendet även få en mäktig stöt framåt. Misströstan att ensamt på organisationens väg kunna uppnå en så stor anslutning, att ett säkert resultat tryggades, vore nämligen ett skäl, som från många håll anfördes, när tveksamhet om anslutning till mejerierorganisationen föreläge. Ålades alla att inbetala sitt bidrag till den nödiga prisutjämnningen, borde dylik anledning till tveksamhet bortfalla.

Lagstiftningens stöd för uttagandet av dylika prisutjämningsavgifter vore under dessa förhållanden av alldeles särskild betydelse och torde få betraktas såsom den mest effektiva åtgärd till det betryckta jordbrukets hjälp, som för närvarande stode till buds.

I anslutning till vad som förut anförts skulle alltså erfordras lagstiftning om uttagande av prisutjämningsbidrag dels å all saluförd mjölk, i syfte att stödja den inhemska prisnivån å smör och ost, dels ock å saluförd konsumtionsmjölk och grädde, i syfte att lokalt stödja prisnivån å dessa varuslag. I det följande användes beteckningarna allmän och lokal prisutjämnning, respektive allmänt och lokalt prisutjämningsbidrag. Ifrågasvarande lagstiftning syntes böra innehålla bestämmelser av i huvudsak följande innebörd.

Kungl. Maj:t borde bemyndigas att under i det följande angivna villkor *dels* efter framställning från en mejerihanteringens riksorganisation bestämman, att allmänt prisutjämningsbidrag skulle med visst belopp erläggas till riksorganisationen för oskummad mjölk, som i landet försålles eller annorledes än genom utfordring förädlades till för avsalu avsedda produkter, *dels ock* efter framställning från större sammanslutningar av mejerier och mjölkproducenter (mejeriförbund och mejerifusioner) bestämman, att lokalt prisutjämningsbidrag skulle erläggas till vederbörande sammanslutning för konsumtionsmjölk och konsumtionsgrädde, som försålles inom sammanslutningens verksamhetsområde.

Såsom villkor för erhållande av rätt att uppbära nämnda bidrag syntes böra uppställas, att vederbörande organisation representerade, ifråga om riksorganisationen 60 procent av den i landets samtliga mejerier och ifråga om övriga sammanslutningar 60 procent av den i mejerierna inom verksamhetsområdet invägda mjölken samt att vederbörande organisation vid föreningsstämma med $\frac{2}{3}$ av där närvarande röster beslutat uppbära prisutjämningsbidrag av egna medlemmar.

Då Kungl. Maj:t generellt bestämt avgiftens storlek eller grunderna för dess utgående, skulle den tydligen under enahanda förhållanden utgå med samma belopp från organisationens egna medlemmar som från utomstående. Det stode emellertid organisationen fritt att från egna medlemmar uttaga högre prisutjämningsbidrag.

Vederbörande organisation borde uppbära även de utjämningsbidrag, som jämlikt Kungl. Maj:ts beslut skulle erläggas av icke-medlemmar.

Såväl det allmänna som det lokala prisutjämningsbidraget borde principiellt gäldas av producenterna. Av praktiska skäl borde bidraget dock, när försäljning skedde genom mejerier och affärsföretag, kunna uttagas från dessa företag, vilka då vid mjölklikvidens erläggande till producenterna finge innehålla på vederbörande leverantörer belöpande prisutjäm-

Erforderlig
lagstiftning för
prisutjämnning.

ningsbidrag. Dessa företag borde därför vara ansvariga för avgiftens erläggande.

Undantag från skyldighet att erlægga respektive upptaga avgift borde kunna medgivnas för särskilda fall och under särskilda förhållanden. Föreskrift härom eller godkännande härav kunde lämnas av Kungl. Maj:t eller av en utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd.

Det förutsattes vidare, att Kungl. Maj:t ägde utfärda erforderliga straffbestämmelser och närmare föreskrifter rörande lagens tillämpning, om uppbärande av utjämningsbidrag samt om kontrollen rörande utjämningsförfarandets handhavande och medlens användning för avsett ändamål, exempelvis genom en nämnd eller särskilda kontrollanter.

Det skulle icke fördöljas, att vissa svårigheter bleve förenade med uppbärandet av föreslagna utjämningsbidrag, särskilt de lokala å konsumtionsmjölk och grädde, och att tillvägagångssättet och tillämpningen måste i viss mån få varieras efter växlande förhållanden. Sektionen ville härutinnan endast framhålla några huvudpunkter.

I lokala områden, där organisationen vore mindre utvecklad, kunde tydligen endast allmänt prisutjämningsbidrag uttagas. Det torde emellertid i dylika områden vara tillrådligt att undantaga mjölk, som försåldes direkt från producent till konsument, från erläggande av det allmänna bidraget, dels på grund av att uppbörden till följd av den svagare organisationen kunde ställa sig besvärlig, dels emedan den allmänna avgiften vore förhållandevis liten och kostnaderna för dess uppbärande därför kunde bliva proportionsvis höga. Man skulle sålunda i dylikt område kunna nöja sig med att uppbära bidrag från mejerier och mjölkhandlare. Dessa skulle erlægga bidrag för all den direkt från producenterna invägda oskummade mjölken samt för mot invägd grädde svarande oskummad mjölk, vilken kvantitet relativt lätt kunde fastställas.

I områden, där mejerihanteringen blivit fullständigare organiserad, kunde antagas, att även lokalt prisutjämningsbidrag blivit bestämt att erläggas. Dylikt bidrag borde då uppbäras för all inom området försald konsumtionsmjölk och grädde, även om denna levererats från producent och företag utanför området i fråga. Från erläggandet av här nämnd avgift borde undantag dock kunna beviljas för i mindre omfattning bedriven försäljning av konsumtionsmjölk till avhämtning direkt hos producenten ävensom, där särskilda skäl därtill föreläge, för försäljning på mindre och avlägsna orter. I här berörda områden borde allmänt bidrag uppbäras även för mjölk, som försåldes direkt till konsumenter med förut angivet undantag. Undantag från bidragsskyldighet borde även kunna göras för mjölk, som användes för smör- och osttillverkning i mindre omfattning hos mjölkproducenterna själva.

För att uppbärandet av utjämningsbidraget skulle möjliggöras vore det nödvändigt att särskilda uppgifter lämnades. Där såväl allmänt som lokalt prisutjämningsbidrag skulle uppbäras, borde mejerier och handlande, vilka dreve partiaffär med mjölk, därför vara skyldiga att lämna fortlöpande uppgifter (redovisning) såväl över dels sin totala mjölkinvägnings, dels sin invägning direkt från jordbrukare, dels sin försäljning av mjölk och grädde till direkt konsumtion. Såsom konsumtionsförsäljning borde därvid räknas såväl utminuterung i egna lokaler och butiker eller genom utbärning eller utkörning som ock försäljning till detaljbutiker, restauranger och allmänna inrättningar. På så sätt träffades den huvud-

sakliga konsumtionsförsäljningen. Samma uppgiftsplikt syntes även böra åvila mjölkbutikerna för möjliggörande av nödig kontroll. Producenter, som sålde direkt till konsumenter, borde också vara pliktiga att lämna uppgifter och för detta ändamål föra försäljnings- och kundlistor samt månatligen redovisa för gjorda försäljningar. Formulär för dylika listor borde då tillhandahållas av vederbörande organisation. Där blott allmänt prisutjämningsbidrag skulle uppbäras, erfordrades under förut angiven förutsättning endast uppgifter från mejerier och mjölkaffärer rörande deras mjölkinvägning från producenter.

Prisutjämningsbidraget skulle såsom allmän regel utgå med visst belopp per kilogram mjölk samt, vad anginge lokalt prisutjämningsbidrag, även per kilogram grädde. Bidraget borde dock, om överenskommelse därom träffades mellan vederbörande mejeriorganisation och producent, kunna uttagas efter andra grunder, t. ex. med ett visst belopp per ko och år eller månad. I sådant fall behöfde förut nämnda försäljnings- och kundlistor icke föras.

Prisutjämningsbidragen borde, om ej annorlunda överenskommits, för varje månad inbetalas till vederbörande mejeriorganisation senast den 15 i nästföljande månad. Till betalning förfallna prisutjämningsbidrag borde kunna utsökas på exekutiv väg.

Underlåtenhet att lämna vederbörliga uppgifter eller vägran att efterfölja för kontroll utfärdade föreskrifter borde straffas med böter.

För kontroll över den riktiga användningen av medlen i enlighet med antagna och godkända prisutjämningsplaner borde Kungl. Maj:t tillsätta särskilda granskningsmän eller en särskild nämnd, förslagsvis benämnd Statens mjölk-nämnd. Denna nämnd skulle hava till uppgift att till Kungl. Maj:t avgiva yttrande över från mejeriorganisationer inkomna framställningar om uppbärande av prisutjämningsbidrag ävensom utöva den kontroll över prisutjämningshandhavande, som Kungl. Maj:t kunde föreskriva. Nämnden kunde förslagsvis bestå av fem ledamöter, nämligen en opartisk ordförande, två representanter för mejeriorganisationerna, en för utanför organisationerna stående producenter och en representant för det speciella konsumentintresset.

Över lantbrukssällskapets sist berörda skrivelse har *lantbruksstyrelsen* den 12 innevarande månad avgivit infordrat utlåtande. Lantbruksstyrelsen har i utlåtandet anfört huvudsakligen följande.

Principiellt vore måhända icke så mycket att erinra mot en tvångsföreskrift, som åvägabringade viss allmän samverkan i fråga om prisreglerande åtgärder, som åsyftade en ur produktionssynpunkt nödvändig prisförhöjning å här ifrågavarande produkter. Avsåge prisregleringen åter en prisutjämnning, som skulle beröva vissa producenter av gammalt innehavda, måhända med direkt ekonomisk uppoffring åstadkomna avsättningsmöjligheter till förmån för övriga eventuellt konkurrerande producenter, ställde sig lantbruksstyrelsen mera tveksam till frågan om skäligheten av ett ingripande från det allmännas sida.

De föreslagna avgifterna skulle emellertid användas jämväl till täckande av »organisationskostnader». Givet vore, att de kostnader, som vore direkt förbundna med avgifternas upptagande, borde täckas av dessa. Av förslagets motivering framginge emellertid, att avsikten vore, att genom avgifterna influtna medel skulle användas även för övriga organisationskost-

Lantbruksstyrelsens utlåtande över lantbrukssällskapets skrivelse den 9 maj 1932.

Inledning.

nader, till propaganda för den kooperativa verksamheten samt till täckande av respektive organisationers egna administrationskostnader. De utanför Kooperationen stående producenterna skulle således genom det allmännas ingripande tvingas att bära en del av omkostnaderna för verksamheten. Lantbrukssällskapet anförde härutinnan, att det vore ett rimligt krav, att i synnerhet de bäst betalade mjölkproducenterna om också med tvång bragtes att deltaga i mejeriorganisationernas verksamhet. Det syntes emellertid lantbruksstyrelsen kunna ifrågasättas, huruvida det icke i första hand borde ankomma på Kooperationen själv att med allmänt vedertagna metoder organisera och utöva det tvång, som härvid ansåges böra tillämpas. I den kamp om ekonomiska intressen, som ej torde kunna undgås vid ett organisationsarbete såsom det här ifrågavarande, krävde också, enligt lantbruksstyrelsens mening, försiktigheten, att det allmänna icke direkt ingrepe på sådant sätt, att någondera parten med fog kunde anse sig ur rättslig synpunkt förfördelad.

Allmän pris-
utjämnings-
avgift.

Vad beträffade upptagandet av en för hela landet fastställd avgift å all saluförd mjölk syntes det lantbruksstyrelsen antagligt, att — om också vissa erinringar torde kunna framställas mot de av lantbrukssällskapet gjorda kalkylerna — den härutinnan föreslagna åtgärden skulle komma att verka i avsedd riktning. Här föreläge således förslag till en åtgärd i syfte att bereda alla mjölkproducenter ekonomiska fördelar, varför någon erinran från producenthåll ej syntes med skäl kunna framställas däremot, så vitt anginge anskaffande av medel till direkt prisutjämning.

I viss mån annorlunda ställde sig saken ifråga om den del av omfördälda avgift, som skulle användas till riksorganisationens allmänna verksamhet. Även med beaktande av att nämnda del enligt förslaget icke skulle få tagas i anspråk för täckande av omkostnader, som avsåge den kooperativa försäljningen, funne lantbruksstyrelsen de principiella erinringar, styrelsen redan gjort i denna punkt, vara i stort sett giltiga.

Även om lantbruksstyrelsen, såsom av det anförda framginge, principiellt ansåge sig böra tillstyrka åtgärder i syfte att åstadkomma en utjämning av priset å exportsmör och hemmaförbrukningsvara, kunde styrelsen dock icke underlåta att framhålla, att genomförandet av sådana åtgärder torde komma att medföra vissa följder, som icke borde lämnas helt obeaktade.

Lantbruksstyrelsen åsyftade härvid ifrågavarande avgifters inverkan på noteringen av svenskt smör, den s. k. »malmönoteringen». Enligt inhämtade upplysningar verkställdes i stor omfattning fast exportförsäljning av smör på basis av denna notering. Detta vore framför allt fallet vid export av smör till Tyskland. En sådan ändring av malmönoteringen, att en genom de ifrågasatta avgifterna åstadkommen prisförhöjning å den inhemska smörmarknaden komme att återspeglas i denna notering, skulle givetvis helt förrycka underlaget för dessa affärer.

Malmönoteringen utgjorde jämväl bas för en mångfald inhemska affärsuppgörelser. Avtal angående mjölkleveranser till enskilda mejerier vore ofta grundade på ett visst mjölkpris i förhållande till malmönoteringen. Liknande torde förhållandet vara beträffande s. k. mjölkarrenden, där värdet av den levererade mjölken enligt kontrakt helt eller delvis skulle beräknas på basis av malmönoteringens smörpris. Om malmönoteringen icke skulle utgöra ett uttryck för det svenska smörpriset utan angiva ett lägre, för exportsmör gällande pris, skulle detta givetvis ställa arrendatorerna och mjölkleverantörerna i ett synnerligen ogynnsamt ekonomiskt läge. Det

förefunnes vidare arrendeavtal, där arrendeavgiften beräknats i förhållande till prisläget å vissa naturaprodukter, däribland jämväl smör värdesatt enligt malmönoteringen, och där förevarande anordning komme att verka i motsatt riktning, eller sålunda gynna arrendatorerna på jordägarnas bekostnad. Ett rubbande av malmönoteringens läge i förhållande till exportpriset å smör eller det allmänna prisläget å denna vara torde därför komma att vålla avsevärda svårigheter samt föranleda rättstvister. Sannolikt komme också krav att resas på särskilda åtgärder från det allmännas sida i syfte att neutralisera dessa svårigheter. Hänsyn måste därvid givetvis i första rummet tagas till smörexportmarknaden och därefter eventuella åtgärder inriktas på att eliminera eller åtminstone minska de olägenheter, som åsamkades de inrikes affärerna. Erfarenheten från krigstiden, då liknande omständigheter förelegat, gäve vid handen, att åtgärder i förevarande syfte, om också icke utan svårighet, kunde leda till avsett resultat. Under sådana förhållanden funne lantbruksstyrelsen hänsynen till malmönoteringen, i sig själv nog så angelägen, icke böra få utgöra ett avgörande hinder för ett genomförande av förevarande utjämningsförfarande.

Mot de av lantbrukssällskapet gjorda beräkningarna och slutledningarna ifråga om resultatet av ett införande utav förevarande avgifter kunde vissa erinringar riktas.

Lantbrukssällskapet angäve självt, att den antagna utgångspunkten för beräkningarna, eller en totalkvantitet av 2,500 miljoner kilogram salumjolk, måste anses låg. Så vore jämväl enligt lantbruksstyrelsens förmenande fallet. Enligt inom lantbruksstyrelsen verkställda beräkningar syntes salumjölken kunna uppskattas till cirka 3,300 miljoner kilogram. En utjämningsavgift av 0.2 öre per kilogram mjölk syntes lantbruksstyrelsen därför böra kunna beräknas inbringa — indrivningskostnaderna oberäknade — i runt tal 6 miljoner kronor. Vid en smörexport av 20 miljoner kilogram skulle detta belopp medgiva ett tilläggspris för detta smör av cirka 30 öre per kilogram. Med det läge, smörmarknaden för närvarande hade och av allt att döma komme att få, åtminstone under den närmare framtiden, torde emellertid en smörexport av 20 miljoner kilogram vara väl högt räknad. Man torde komma sanningen närmare, om man räknade med att denna siffra tillsvidare komme att ligga närmare 15 miljoner än 20 miljoner kilogram.

Vid en smörexport av 15 miljoner kilogram skulle förenämnda utjämningsavgift, använd för reglering av priset på exportsmör, medgiva ett tilläggspris av cirka 40 öre per kilogram, eller ett högre tilläggspris, än som enligt lantbruksstyrelsens förmenande torde kunna beräknas motsvara skillnaden mellan priset å exportsmör och det partipris, som — till och med vid en något förhöjd smörtull — kunde uttagas på den inhemska smörmarknaden. Emellertid vore det enligt styrelsens mening snarare en fördel, om exportsmöret kunde betalas och bleve betalt något högre än det smör, som förbrukades inom landet. Härigenom skulle de bästa smörmärkena bliva föremål för export och det svenska smörets anseende på världsmarknaden genom den sålunda i viss mån säkerställda kvaliteten komma att stärkas till fördel för exportpriset.

Skulle utvecklingen få den riktning, som här ifrågasatts och som torde vara fördelaktig, komme emellertid höjningen av priset på exportsmör icke att få en så enkel inverkan på det inhemska smörpriset, som lantbrukssällskapet syntes förutsätta. Om man utginge ifrån ett antagligt och önskvärt överpris av 10 öre per kilogram för exportsmöret, skulle ett tilläggspris

om 40 öre per kilogram för detta medföra en stegring av partismörpriset på den inhemska marknaden med 30 öre per kilogram. Därest Sveriges hela smörproduktion beräknades uppgå till 72 miljoner kilogram, skulle detta resultera i en förhöjning av medelpriset å smör med cirka 32 öre per kilogram, en förhöjning som, vid en mjölkåtgång av 25 kilogram per kilogram smör, skulle förhöja värdet å den för detta ändamål använda mjölken med cirka 1.3 öre per kilogram.

Lantbrukssällskapets antagande att en förhöjning av värdet å den till smör tillverkning använda mjölken skulle medföra en motsvarande höjning av priset å all annan saluförd mjölk, torde icke vara så alldeles säkert. Att smörets prisläge återverkade på priset å konsumtionsmjölk och andra mejeriprodukter hade erfarenheten lärt. För bedömande av graden utav denna återverkan saknades emellertid fasta utgångspunkter. Det torde därför vara försiktigast att tills vidare endast konstatera, att en dylik prisförhöjning syntes vara att motse och att denna antagligen bleve så stor, att en betydande vinst för mjölkproduktionen i dess helhet kunde förväntas.

Lantbruksstyrelsen hade till granskning upptagit de antagliga verkningarna av en utjämningsavgift med en storlek av 0.2 öre per kilogram mjölk. Vad som i detta avseende anförts, syntes tala för att en högre avgift för närvarande knappast kunde utnyttjas för reglering av smörpriset. En högre utjämningsavgift syntes därför knappast böra ifrågasättas, förrän erfarenheten visat, att en sådan verkligen kunde på ett fördelaktigt sätt utnyttjas. Ett bedömande av denna fråga krävde emellertid en längre tids erfarenhet. Då möjligheten att utnyttja en högre utjämningsavgift i avsevärd grad måste vara beroende på en eventuell höjning av smörtullen, kunde det ifrågasättas, om tillräckliga skäl nu föreläge att, såsom lantbrukssällskapet ifrågasatt, Kungl. Maj:t skulle tillerkännas obegränsad rätt att fastställa storleken av ifrågavarande avgift.

Uppgiften att uppbära och indriva ifrågavarande utjämningsavgifter ävensom att fördela desamma skulle enligt lantbrukssällskapets förslag tillkomma mejerierorganisationernas centralorgan. Av åtskilliga skäl torde det emellertid kunna ifrågasättas, huruvida dessa frågor icke borde handläggas i en annan ordning. Enligt lantbruksstyrelsens mening vore dessa frågor av sådan natur, att de borde handläggas av ett statligt organ, exempelvis en statens mjölk-nämnd, som sålunda icke skulle hava en enbart kontrollerande uppgift såsom enligt lantbrukssällskapets förslag.

Den av lantbrukssällskapet beräknade andelen av utjämningsavgiften, som skulle gå till organisations- och propagandakostnader — 375,000 kronor (0.015 öre per kilogram av en till 2,500 miljoner kilogram uppskattad årlig salukvantitet mjölk) — syntes hög, särskilt med hänsyn till de mycket betydande belopp, som förut anvisats av statsmedel för samma ändamål, detta även om hänsyn toges till att nämnda belopp skulle vara att anse allenast som en för hela organisationens uppbyggande erforderlig engångskostnad. Det ville emellertid synas, som om avsikten vore, att denna andel skulle uppbäras under varje år utjämningsavgifter eventuellt komme att uttagas. Skulle statsmakterna besluta om uttagande av en för hela landet fastställd utjämningsavgift å all saluförd mjölk, syntes emellertid en sådan anordning komma att medföra avsevärt mindre kostnader för organisationsarbetet än hittills och i huvudsak kunna inskränka sig till kostnaden för ett organ med uppgift att uppbära dessa avgifter och handhåva deras fördelning. I varje fall syntes väsentligen mera preciserade bestämmelser, än förslaget

innehölle, redan från början böra lämnas, bestämmelser, som klart angåve de utgifter och omkostnader, vartill ifrågavarande avgifter finge anlitas. Enligt lantbruksstyrelsens mening syntes det böra ankomma på Kungl. Maj:t att årligen bestämma, huru stort belopp av utjämningsavgiften, som finge användas till bestridande av organisationskostnader.

Vid sitt ställningstagande till denna prisutjämningsfråga hade lantbruksstyrelsen icke prövat densamma ur synpunkten av dess eventuella inverkan på landets handelsförbindelser. Det syntes styrelsen emellertid nödvändigt, att jämväl denna sida av saken bleve föremål för sakkunnig granskning.

Förslaget om upptagande av särskilda lokala utjämningsavgifter vore tydligen av en helt annan natur än förslaget angående upptagande av utjämningsavgift för stärkande av smörets prisläge. Avgifterna skulle uppbäras av den ifrågavarande kooperativa organisationen och användas för reglering av prisen å från organisationen tillhörande mejerier levererade produkter. Här avsåges således en beskattning av utanför organisationen stående producenter till fördel för de till densamma anslutna producenterna. En sådan anordning måste betecknas såsom ett tvångsmedel för åstadkommande av anslutning till organisationen.

Lokala pris-
utjämnings-
avgifter.

Lämpligheten härav syntes så mycket mera kunna ifrågasättas, som beslut om upptagande av dessa avgifter enligt förslaget skulle kunna genomdrivas på skäligen lösa grunder. Den mejeriorganisation, som skulle hava rätt att påfordra införande av avgifter, skulle endast behöva representera 60 procent av i områdets mejerier invägd mjölk. Då ingen hänsyn skulle tagas till, sådan konsumtionsmjölk, som aldrig passerade något mejeri — en mjölkkvantitet som å vissa orter torde vara betydande — syntes det, som om i många fall icke ens hälften av den inom visst område saluförda mjölken skulle behöva tillhöra organisationen för att ifrågavarande rätt skulle konstitueras. Ett beslut av organisationen om uttagande av utjämningsavgift utav förevarande slag skulle kunna fattas med $\frac{2}{3}$ majoritet. Detta torde innebära, att en minoritet, representerande under 40 procent — i vissa fall kanske under $\frac{1}{3}$ — av ett områdes saluförda mjölmängd, skulle få bestämmanderätten över en för lantbrukshållningen i dess helhet och speciellt för vissa av dess utövare så betydelsefull fråga som denna. Ett sådant förhållande skulle enligt lantbruksstyrelsens förmenande synas ägnat att väcka allvarliga betänkligheter.

Av förslaget hade lantbruksstyrelsen icke kunnat utläsa på vad sätt förenämnda beslut inom föreningen skulle fattas. Det torde emellertid få anses hava varit meningen, att i organisationen ingående mejerier skulle genom ombud vid föreningsstämma besluta i ärendet. De enskilda mjölkproducenterna skulle under sådana förhållanden icke få något med saken att skaffa. Mot denna form för beslut inom en sådan organisation torde icke något vara att erinra, om det också knappast kunde anses vara överensstämmande med vår tids uppfattning, att på detta sätt varukvantiteten bleve helt avgörande på bekostnad av personligheten — mjölkproducenten. De stora landsortsmejerierna, som hade ringa avsättning för konsumtionsmjölk, skulle också till följd av en sådan bestämmelse genom anslutning till en organisation av ifrågavarande slag erhålla en tämligen oinskränkt rätt att till sin fördel beskatta de mindre mejerier vid eller inom större samhällen, som på grund av sin belägenhet hittills kunnat utnyttja möjligheten av direkt mjölkförsäljning.

Den form, som föreslagits för bestämmande av organisationens rätt att upptaga ifrågavarande avgifter jämväl av utomstående producenter, syntes ock lämna rum för vissa erinringar. Att göra bestämmandet helt beroende av mjölmängden torde sålunda kunna innebära ett undertryckande av de mindre och svaga producenterna. Det torde därför kunna ifrågasättas, huruvida rätten att av utomstående upptaga avgift av förevarande slag icke lämpligen borde förbindas med krav på garantier om visst medinflytande jämväl åt sådana producenter, mindre såväl som större, vilka ännu icke funnit anledning formellt ansluta sig till organisationen.

Även bestämmelserna ifråga om grunderna för fastställandet av dessa avgifters storlek syntes i viss mån anmärkningsvärda. Det normerande för denna storlek skulle vara, att organisationen själv bestämt att av sina medlemmar upptaga en viss utjämningsavgift, vilken avgift sedermera, efter Kungl. Maj:ts prövning, skulle åläggas jämväl utanför organisationen stående mjölkproducenter. Avgiften skulle emellertid, enligt vad lantbruksstyrelsen kunde finna, icke användas för prisutjämning utanför organisationen. Sådana smör- och ostproducenter, som stode utanför denna, skulle under sådana förhållanden väl få betala avgift för sin försäljning av konsumtionsmjölk men icke komma i åtnjutande av någon utjämning till fördel för sin produktion av andra mejeriprodukter. Det vore under dylika förhållanden givet, att det alltid måste ligga i mejeriorganisationernas intresse att sätta dessa avgifter så höga som möjligt. Någon större olägenhet härvidlag för organisationens medlemmar, åtminstone vad beträffade den bestämmande majoriteten, kunde knappast anses föreligga, då avgifterna skulle komma dem till godo i en eller annan form. Ett hinder för missbruk vid upptagandet av denna avgift skulle väl ligga däri, att prövningen och fastställandet av avgiftens storlek skulle ankomma på Kungl. Maj:t. Huruvida möjlighet kunde beredas de utanför organisationen stående producenterna att härvid få tillfälle att framföra sina eventuella synpunkter syntes mindre säkert.

Den enda fördel av erlagd utjämningsavgift, som skulle tillkomma utom organisationen stående mjölkproducent, vore, om — såsom förutsattes — åtgärden komme att medföra en stabilisering och förhöjning av prisen å konsumtionsmjölk och grädd. Ett införande av utjämningsavgift kunde möjligen tänkas resultera endast i en utjämning av priset å konsumtionsmjölk och den mjölk, som komme till användning för smör- och ostberedningen. Utjämningsavgifterna torde icke kunna sättas så höga, att icke konsumtionsmjölkprisen trots dessa avgifter verkade lockande på mjölkproducenter, som med nuvarande transportmöjligheter lätt kunde jämväl från utanför liggande områden uppträda som konkurrenter på marknaden med pristryckande verkan. Ett säkert medel till stabilisering av priset på konsumtionsmjölken torde dessa avgifter bliva endast, därest de finge en så kraftig verkan, att de tvingade utomstående mjölkproducenter in i organisationerna i sådan omfattning, att dessa finge full bestämmanderätt över prisläget för konsumtionsvarorna.

Avgifternas verkan såsom ett medel att öka anslutningen till organisationerna torde icke kunna förnekas. Emellertid syntes det, som om denna verkan i och för sig icke borde föranleda direkta tvångsåtgärder. Anslutningen till föreningsrörelsen borde, om rörelsen skulle vara sund, grundas på övertygelse och icke på tvång. Härmed ville dock lantbruksstyrelsen icke hava sagt, att icke läget kunde vara eller bliva sådant, att även en sådan utväg, i och för sig främmande för allmän rättsuppfattning, måste tillgripas.

Enligt lantbruksstyrelsens förmenande vore en direkt tvångsanslutning för varje mjölkproducent inom område, där kooperativ mejeriproduktion kommit i gång, jämväl ur de oorganiserade producenternas synpunkt att föredraga framför en mera indirekt och förtäckt tvångsanslutning. Därigenom skulle dessa, bland annat, få ett större inflytande på avgörandet av förevarande ur deras synpunkt betydelsefulla frågor.

Med hänsyn till det anförda ansåge sig lantbruksstyrelsen böra uttala, att styrelsen icke vore beredd att nu i oförändrad form tillstyrka vidtagandet av statliga åtgärder för införande av föreslagna lokala utjämningsavgifter.

Vid ärendets handläggning i lantbruksstyrelsen har *statskonsulenten Carlberg* i vissa avseenden varit av skiljaktig mening (se prop. sid 39—40).

För egen del har departementschefen anförde följande:

»Frågan om mjölkproduktionens och mejerihanteringens läge påkallar för närvarande stor uppmärksamhet från det allmännas sida. Prisfallet å jordbrukets produkter har under den senaste tiden med särskild styrka framträtt i avseende å mejeriprodukterna, jordbrukets utan jämförelse viktigaste försäljningsvara. Genom importrestriktioner i vissa främmande länder hava avsättningsmöjligheterna för våra mejeriprodukter påverkats i ogynnsam riktning. Såsom framgår av den av mig inledningsvis lämnade statistiska översikten har årsmedeltalet för de av mejerierna enligt mejeristatistiken betalade priserna per kilogram invägd mjölk, vilket medeltal 1913 utgjorde 8.8 öre, från 1925 till 1930 nedgått från 14.5 till 10.5 öre. För 1931 föreligger ännu icke någon officiell statistik, men otvivelaktigt är, att motsvarande mjölkpris för sistnämnda år närmat sig eller understigit förkrigspriset, och prisfallet har under de gångna månaderna av innevarande år fortsatt. Det i smörprisstatistiken redovisade partipriset å smör, som 1913 utgjorde 212 öre och 1925 336 öre, föll 1930 till 232 öre och 1931 ytterligare till 200 öre, allt per kilogram. Månadsmedeltalen för mars och april 1932 utvisa så väsentligt under förkrignivån liggande pris som 176 öre, respektive 182 öre. Under de sista veckorna har priset ytterligare nedgått, och den allra senaste noteringen, för den 12 innevarande maj, upptager ett så ytterst lågt smörpris som 163 öre¹. Man torde få gå tillbaka till våren 1904 för att återfinna en så låg notering. Ostpriserna utvisa i huvudsak samma nedåtgående tendens som smörpriserna.

På grund av mjölkproduktionens dominerande betydelse för vår lant-hushållning har det sålunda inträffade starka prisfallet å mejeriprodukter kommit att på ett mycket ogynnsamt sätt påverka hela jordbruks-näringens läge. Det torde ej heller kunna förnekas, att åtgärder ägnade att effektivt förbättra det ekonomiska utbytet av mjölkhushållningen

Departementschefen.

¹ Sedan propositionens avlåtande har »Svensk smörnotering» utgjort: 19 maj 159 öre, 26 maj 155 öre och 2 juni 160 öre.

skulle i närvarande stund mera än något annat gagna det stora flertalet av landets jordbrukare, oavsett storleken av deras lantbruk. Vid övervägande av åtgärder från det allmännas sida, som i nämnda syfte kunna ifrågakomma, måste främst beaktas, att vi inom denna näringsgren alltjämt hava ett produktionsöverskott, som måste exporteras, varför på detta område medel och vägar måste sökas av annan art, än då det gällt vissa andra av jordbrukets produkter, t. ex. spannmål.

För uppnående av ett förbättrat ekonomiskt utbyte av mjölkhushållningen är det givetvis av stor vikt, att från jordbrukarnas egen sida intet uraktlåtes, som kan vara ägnat att nedbringa produktionskostnaderna. Vad beträffar åtgöranden i denna riktning må erinras, att det för närvarande arbetas energiskt över hela vårt land på att förbilliga foderförsörjningen genom ett mera rationellt utnyttjande av de möjligheter, som vi äga i naturliga betesmarker, eller genom anläggande av kulturbeten. Förhoppningar hava också knutits till den i Finland utexperimenterade metoden för konservering av foder genom ensilageberedning, vilken metod utnyttjande jämväl i vårt land nyligen möjliggjorts genom användningsrättighets förvärvande. Beträffande mejerihanteringen pågår, delvis med stöd av statsmedel från den 1930 inrättade mejerilånefonden, ett omfattande nydaningsarbete genom nedläggande av mindre, otidsenliga mejerier och koncentration av driften till större, lämpligt belägna och modernt utrustade mejerier. Erfarenheten talar för att på denna väg — genom förbilligade driftskostnader — mejeridriftens och mjölkproduktionens räntabilitet kan i viss mån förbättras.

Såsom den viktigaste angelägenheten framstår emellertid, enligt min mening, vidtagande av åtgärder för att på ett fullt rationellt och ekonomiskt sätt ordna själva avsättningen av mjölk och mejeriprodukter i hela landet. Även i detta avseende har med stöd av statsmedel under de båda senaste åren utförts ett organisationsarbete, som kommit att omspänna större delen av landet, och ett flertal mejeriförbund eller liknande sammanslutningar samt föreningar av mjölkleverantörer hava bildats eller planerats i skilda landsdelar. Skola avsedda fördelar vinnas, måste på avsättningens område sammanhållning och samarbete åvägabringas såväl lokalt mellan de inom en viss rayon förefintliga leverantörerna av mjölk och mejeriprodukter som också mellan de olika distriktssammanslutningarna inbördes. Arbetet härmed har nu, såsom framgår av den lämnade redogörelsen, fortskridit så långt, att en riksförening mellan landets mejerier är under bildande.

I avseende å det arbetsprogram beträffande mejeriprodukternas avsättning, som uppställts för nyssberörda riksorganisation och de till denna hörande lokala sammanslutningarna, har redogörelse, på sätt nyss återgivits, lämnats i den av Sveriges allmänna lantbrukssällskaps mejerisektion nyligen upprättade, av sällskapet med skrivelse den 9 innevarande

maj överlämnade promemorian. Ett genomförande av det förslag, som sålunda framlagts av lantbrukssällskapets mejerisektion, förutsätter viss rätt för organisationen att jämväl från utomstående producenter uttaga särskilda avgifter för möjliggörande av en utjämning och ett stödjande av priserna å mjölk och mejeriprodukter. De ifrågasatta avgifterna skulle vara av två slag, dels allmänt prisutjämningsbidrag, som skulle utgå å all saluförd mjölk och användas för stödjande av den inhemska prisnivån å smör och ost, och dels lokalt prisutjämningsbidrag å den inom visst avsättningsområde saluförda konsumtionsmjölken och grädden, vilket senare bidrag skulle uttagas i syfte att lokalt stödja prisnivån å sistnämnda produkter.

Utgångspunkten för lantbrukssällskapets förslag i avseende å det allmänna prisutjämningsförfarandet är det kända förhållandet, att exportsmörets pris kommit att bliva normgivande för priset även å det smör, som försäljes inom landet, och delvis jämväl å det allmänna mjölkpriset. Förslaget åsyftar nu att — sedan en notering genom riksorganisationens försorg fastställts å smöret, avsedd att tjäna till ledning för avsättningen å den inhemska marknaden — genom uttagande av berörda allmänna avgift, förslagsvis angiven till 0.2 öre per kilogram saluförd mjölk, erhålla medel, varigenom riksorganisationen kan sätta de mejerier, som tillverka smör för export, i tillfälle att betala sina mjölkleverantörer ett högre pris för mjölken, än som betingas av de för exportsmöret erhållna priserna. Härigenom begränsas exportsmörets dominerande inflytande å den inhemska prisbildningen för mjölk och mejeriprodukter, och möjligheter beredas för åstadkommande av bättre avsättningsförhållanden för nämnda produkter inom landet. Effekten av detta prisutjämningsförfarande sammanhänger därmed, att endast en förhållandevis mindre del — enligt beräkning ungefär $\frac{1}{6}$ — av all saluförd mjölk åtgår för smörberedning för export.

Förslaget om lokalt prisutjämningsförfarande har tagit sikte på det förhållandet, att en ekonomisk intressegemenskap mellan samtliga producenter inom ett visst tillförselområde måste vara till finnandes för uppehållande därstädes av prisnivån å konsumtionsmjölk och grädde. En sådan intressegemenskap kan enligt lantbrukssällskapet ernås, om leverantörerna av konsumtionsmjölk och grädde avstå en del av det å dessa produkter erhållna priset till de producenter inom distriktet, som leverera mjölk för beredning av smör och ost. Detta skall enligt förslaget ske på så sätt, att en lokal avgift upptages å all inom området saluförd konsumtionsmjölk och grädde samt att därigenom influtna belopp fördelas å den till produktberedning använda mjölken. Genom denna anordning avses bland annat, att prisskillnaden mellan konsumtionsmjölken och den mjölk, som användes för beredning av smör och ost, må komma producenterna till godo och ej såsom mellanhandsvinst tillfalla den privata mjölkhandeln. Av lantbrukssällskapets framställning framgår, att vissa lokala

mejeriförbund redan för sina medlemmar infört ett system med prisetjämnning mellan å ena sidan konsumtionsmjölk och grädde samt å andra sidan mjölk för produktberedning. För att anordningen skall bli mera allmänt använd och vinna i effektivitet samt för trygghet av nödig sammanhållning mellan producenterna erfordras emellertid enligt lantbrukssällskapets mening, att mejerierorganisationer få rätt att uttaga nu avsedda avgifter även av utanförstående mjölkförsäljare.

Ett genomförande i huvudsak av det förslag, som sålunda framlagts av lantbrukssällskapet, åsyftande rätt för organisationen att under vissa förutsättningar uttaga utjämningsavgifter jämväl av utanförstående, skulle enligt mitt förmenande sannolikt i hög grad bringa stöd åt arbetet med mejerihanterings- och mjölkhandelns merkantila organisation samt förbättra avsättnings- och prisetförhållandena å hithörande produkter för producenterna i gemen. Jag vill här också erinra om vad som på detta eller närgränsande områden vidtagits i vissa andra länder, såsom Norge, England, Österrike, Nederländerna och Schweiz, och varför redogörelse i det föregående lämnats. I ett utpräglat krisläge som det nuvarande synes det mig påkallat, att extraordinära åtgärder vidtagas jämväl hos oss, och jag anser mig därför böra uttala mig för ett genomförande i huvudsak av lantbrukssällskapets förslag. Såsom en uttrycklig förutsättning för förslaget genomförande måste principiellt gälla, att de organisationer, som skola tillerkännas rätt att uttaga här avsedda avgifter, nått en viss betydande omfattning. Men sedan detta skett, synes det mig skäligt, att genom statsmakternas medverkan på föreslaget sätt en hjälp till självhjälp lämnas, som ytterst avser att komma alla mjölkproducenter och därmed praktiskt taget hela jordbruksnäringen till godo. Såvitt jag kunnat finna har på förevarande område ej någon åtgärd av vad slag det vara må från något håll föreslagits, om vilken med visshet kan sägas, att den skulle åvägabringa en hastig och påtaglig förbättring av läget, men det synes mig finnas skäl antaga, att det av lantbrukarnas egen organisation nu framlagda förslaget skulle kunna medföra så påtagliga vinster genom förbättring och stabilisering av prisläget för några av lantmannanäringens allra viktigaste produkter, att statsmakterna i denna för jordbruket allvarliga tid icke böra undandraga sig att härutinnan lämna den begärda medverkan.

Det synes mig vara högst angeläget, att frågan snarast må bringas till lösning. Med hänsyn härtill och då uttagande av sådana avgifter, varom här är fråga, måste grundas på beslut av riksdagen, har jag funnit mig böra förordna, att Kungl. Maj:t, trots att ett i alla detaljer utformat förslag för anordningens närmare genomförande ännu icke föreligger, för innevarande års riksdag framlägger förslag till sådana grundläggande bestämmelser i ämnet, att det tillämnade utjämningsförfarandet må kunna komma till utförande redan under detta år. Med anledning härav har inom departementet utarbetats ett förslag till förordning om upptagande

av vissa avgifter för åstadkommande av förbättrad organisation vid avsättningen av mjölk och mejeriprodukter. Förslaget torde såsom bilaga A fogas till detta protokoll.

I avseende å det av mig tillstyrkta förslagets närmare innebörd torde jag få framhålla följande.

Rätt att uttaga här avsedda avgifter, vare sig fråga är om den allmänna avgiften eller om de lokala avgifterna, måste givetvis göras beroende av Kungl. Maj:ts i vart fall meddelade beslut. Lika med lantbruks-sällskapet har jag ansett, att initiativet till Kungl. Maj:ts förordnande om avgifts upptagande bör utgå från vederbörande organisation. Varje meddelat förordnande bör gälla för viss bestämd tid. Vid fastställande av avgifternas belopp och grunderna för dessas utgående bör Kungl. Maj:t äga frihet att avvika från vad organisationen må hava för sina egna medlemmar beslutat, med den inskränkning allenast, att avgift till högre belopp och för längre tid än organisationen beslutat eller gjort framställning om ej må av Kungl. Maj:t fastställas. Vid förordnande om avgifts upptagande bör angivas, att förordnandet gäller såväl de till organisationen anslutna som de utanför densamma stående producenter-na. I samband därmed bestämmes, i vad mån vissa grupper av mjölk-leverantörer på grund av obetydlig produktion eller av andra liknande förhållanden böra fritagas från avgiftsskyldighet. Fastställer Kungl. Maj:t lägre avgift än organisationen beslutat uttaga av egna medlem-mar, är den överskjutande delen givetvis att betrakta såsom en frivilligt inom organisationen upptagen avgift, för vilken gäller vad organisatio-nen därom beslutat. De avgifter, om vilkas uttagande Kungl. Maj:t för-ordnar, få givetvis karaktär av allmänna avgifter för ifrågavarande pro-duktions stödjande. Bestämmanderätten över de influtna avgifternas an-vändning bör följaktligen också läggas i det allmännas hand samt utövas på så sätt, att Kungl. Maj:t fastställer plan för användningen. De orga-nisationer, som tillerkännas rätt att uppbära avgifter, böra gentemot Kungl. Maj:t vara redovisningsskyldiga för att avgifterna användas en-ligt de fastställda planerna. Meddelat förordnande om upptagande av avgift bör kunna av Kungl. Maj:t återkallas, där omständigheterna där-till giva anledning.

De medel, som inflyta genom upptagande av allmän prisutjämnings-avgift, torde, såsom lantbrukssällskapet föreslagit, förutom sitt egentliga ändamål — stödjande av prisnivån å samt främjande i övrigt av avsätt-ningen av mjölk- och mejeriprodukter — kunna få tagas i anspråk för vissa kostnader för organisationsarbetet å mejerihanteringsens område. I vilken omfattning detta bör ske, torde få prövas i sammanhang med meddelande av förordnande om sådan avgifts upptagande och faststäl-lande av plan för användningen av sålunda influtna medel eller på sär-skild framställning av den organisation, som omhänderhar förvaltningen

av nämnda medel. I anslutning till vad lantbruksstyrelsen i denna del anfört anser jag mig emellertid böra framhålla, att för ändamålet ej bör tagas i anspråk större belopp än som prövas oundgängligen erforderligt. Av influtna avgifter böra givetvis bestridas kostnaderna för avgifternas upptagande samt den kontroll å avgifternas användande och å verksamheten i övrigt, som må finnas nödig att föreskriva.

För att en organisation skall kunna medgivas rätt att upptaga avgift av här ifrågavarande slag torde böra uppställas något strängare bestämmelser, än lantbrukssällskapets förslag innefattar. För att förordnande om upptagande av allmän prisutjämningsavgift skall kunna meddelas synes mig böra uppställas såsom villkor, att framställning därom blivit gjord av mejerisammanslutning, som representerar minst 60 procent av den totala årliga invägda mjölmängden vid rikets samtliga mejerier enligt den senaste tillgängliga officiella mejeristatistiken, samt att denna framställning biträts av minst $\frac{1}{5}$ av sammanslutningens medlemmar, företrädande sammanlagt minst $\frac{1}{10}$ av den totala årliga invägda mjölmängden vid de till sammanslutningen hörande mejerierna. För förordnande om upptagande av lokal prisutjämningsavgift torde böra fordras, att framställning gjorts av mejerisammanslutning, representerande minst 70 procent av den totala saluförda mjölmängden inom det ifrågavarande området enligt beräkning, som Kungl. Maj:t finner sig kunna godtaga, samt att framställningen biträts av minst $\frac{1}{5}$ av sammanslutningens medlemmar, företrädande sammanlagt minst $\frac{1}{10}$ av den totala årliga invägda mjölmängden vid de till sammanslutningen anslutna mejerierna. Om dessa skärpta villkor uppställas, torde det väsentliga av lantbruksstyrelsens invändningar mot upptagande av lokal prisutjämningsavgift förfalla.

Enligt förslaget till förordning skall Kungl. Maj:t äga meddela de närmare bestämmelser, som erfordras angående tillämpningen av föreskrifterna i förordningen. Innan dylika bestämmelser utfärdas, erfordras givetvis ytterligare överväganden i avseende å bland annat sådana spörsmål som sättet för fastställande av den mjölmängd, varå olika mjölkförsäljare hava att erlægga avgift, skyldighet för avgiftspliktig att lämna uppgifter om sin mjölkproduktion, förfarandet vid avgifters erläggande eller indrivande, ordningen för klagomål över ålagd avgift samt kontrollen rörande organisationens omhändertagande av uppburna medel. Vad särskilt angår frågan om förfarandet vid avgifternas erläggande må framhållas, att förslag till bestämmelser härom torde böra framläggas av vederbörande mejerierorganisation samt att hithörande föreskrifter givetvis böra göras i möjligaste mån enkla och praktiska. För handhavandet av den erforderliga kontrollen torde, såsom lantbrukssällskapet och lantbruksstyrelsen också ifrågasatt, böra tillsättas en statens mjölk nämnd. Denna torde böra hava till uppgift att avgiva yttranden över inkomna framställningar om upptagande av avgifter och över upprättade

planer rörande inflytande medels användning, att utöva kontroll över medlens användning samt i övrigt följa den verksamhet, varom här är fråga, och hos Kungl. Maj:t göra de framställningar, vartill förhållandena kunna föranleda. Inom nämnden torde böra inrymmas representanter för olika berörda viktigare intressegrupper, däribland jämväl konsumenterna.»

Den av departementschefen lämnade och i sammandrag här ovan intagna översikten rörande omfattningen och betydelsen för det svenska jordbruket av mjölk-, smör- och ostproduktionen samt prisutvecklingen beträffande dessa produkter, vilken prisutveckling närmare belyses av upprättade tabeller, giver belägg för det allmänt kända förhållandet, att konjunkturläget för jordbruket starkt försämrats. De i vissa främmande länder vidtagna importrestriktionerna, vilka begränsat avsättningsmöjligheterna för våra mejeriprodukter, och det starka priset på dessa jordbrukets viktigaste försäljningsvaror hava ogynnsamt påverkat hela jordbruksnäringens redan förut svåra läge på ett sätt, som ingiver allvarliga farhågor för framtiden. Såväl i propositionen som i flera av de föreliggande motionerna har också tagits sikte på att söka åvågbringa ett förbättrat läge för den animaliska produktionen, framför allt mjölkhushållningen. Jämväl utskottet har funnit åtgärder i sådant syfte under nu rådande förhållanden påkallade och därvid fäst särskilt avseende vid, att ett verksamt stöd åt mjölkproduktionen skulle mer än andra åtgärder vara hela jordbruksnäringen till nytta.

Såsom departementschefen framhållit, är det av stor vikt för uppnående av ett förbättrat ekonomiskt utbyte av mjölkhushållningen, att från jordbrukarnas sida intet uraktlåtes, som kan vara ägnat att nedbringa produktionskostnaderna. I likhet med departementschefen har emellertid utskottet ansett, att den viktigaste angelägenheten är, att åtgärder vidtagas för att på ett rationellt och ekonomiskt sätt ordna själva avsättningen av mjölk- och mejeriprodukter inom landet. I detta avseende har, såsom av propositionen framgår, med stöd av statsmedel bedrivits ett omfattande organisationsarbete. Ett flertal mejeriförbund eller liknande sammanslutningar samt föreningar av mjölkleverantörer hava bildats eller planerats i skilda delar av landet, och de olika distriktssammanslutningarna hava även numera sammanförts i en riksorganisation med ändamål bland annat att ordna samarbetet mellan medlemmarna. För det arbetsprogram för åstadkommande av bättre avsättningsförhållanden för mjölk och mejeriprodukter, som uppgjorts för riksorganisationen och de till densamma hörande sammanslutningarna, har redogörelse lämnats i den av lantbrukssällskapets mejerisektion upprättade promemorian, vars huvudsakliga innehåll ovan återgivits. Ett genomförande av detta program har emellertid ansetts icke kunna ske enbart på frivillighetens väg. På grund härav och av andra i

**Utskottets
yttrande.**

promemorian anförda skäl har däri ifrågasatts, att åt mejerierorganisationen skulle medgivas rätt att jämväl från utomstående producenter uttaga särskilda avgifter för möjliggörande av en utjämning och ett stödjande av priserna å mjölk- och mejeriprodukter. Dessa avgifter skulle vara av två slag, dels allmän avgift, som skulle utgå å all saluförd mjölk och användas för stödjande av den inhemska prisnivån å smör och ost, och dels lokal avgift å den inom visst avsättningsområde saluförda konsumtionsmjölken och grädden, avsedd att lokalt stödja prisnivån å mjölk och mejeriprodukter. På sätt närmare framgår av det med propositionen framlagda författningsförslaget och departementschefens ovan återgivna anförande skulle, enligt Kungl. Maj:ts förslag, på framställning av mejerisammanslutning förordnande om upptagande av dylika avgifter kunna av Kungl. Maj:t meddelas. Propositionen bygger på den grundtanken, att ett genomförande av förslaget sannolikt skulle i hög grad bringa stöd åt arbetet med mejerihanteringens och mjölkhandels merkantila organisation samt förbättra avsättnings- och prispförhållandena å hithörande produkter för producenterna i gemen.

Vid övervägande av frågan om de åtgärder, som kunna ifrågakomma till mjölk- och mejerihanteringens stödjande, har utskottet funnit Kungl. Maj:ts förslag innefatta företråde framför de motionsvis framförda förslagen såtillvida, att Kungl. Maj:ts förslag, i olikhet med motionärernas, avser att bereda producenterna av mjölk- och mejeriprodukter möjlighet att själva genom sammanhållning och samarbete söka jämförelsevis snart ävägabrinda en för producenterna mera gynnsam prisutveckling inom landet än den nuvarande och därmed åt jordbruket i den rådande krisen lämna ett stöd på den känsligaste och tillika mest betydelsefulla punkten.

Det med propositionen överlämnade förslaget innehåller emellertid, såsom redan inledningsvis framhållits, allenast de grundläggande bestämmelserna i ämnet, och den arbetsplan, som i oförmälda promemoria framlagts, innefattar ej heller i detalj utformade regler för det tilltänkta prisutjämningsförfarandet. Den omständigheten, att den avsedda stödaktionen därför i olika hänseenden icke kan för närvarande helt överblickas, har givit utskottet särskild anledning att närmare överväga, huruvida Kungl. Maj:ts förslag må kunna läggas till grund för ett positivt beslut av riksdagen. De anmärkningar mot förslaget, som framförts i motionerna I: 370 och 371, hava därvid först upptagits till prövning.

I motionen I: 370 erkännes, att Kungl. Maj:ts förslag bygger på en i och för sig riktig utgångspunkt, nämligen att jordbrukets ekonomi icke kan varaktigt förbättras utan en höjning av priset särskilt å mjölk, men förklaras det sätt, varpå tanken i propositionen närmare utförts, icke vara godtagbart och detta huvudsakligen därför, att författningsförslagets innehåll skulle stå i uppenbar strid både med allmänna svenska rättsprinciper och med bestämda grundlagsstadganden. Motionen, i vil-

ken jämväl framställes en allmän erinran beträffande den föreslagna förordningens formulering, utmynnar i en hemställan, att riksdagen ville, därest omarbetning inom utskottet av propositionen icke låter sig göra, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för en uttima riksdag av ett med gällande rätt och grundlag bättre överensstämmande förslag till förbättrande av det inhemska mjölkpriset. — Uti motionen I:371 åter framhålles såsom synnerligen angeläget, att vid utskottsbehandlingen av propositionen prövas icke blott de rent praktiska synpunkterna utan också de konstitutionella; och utmynnar motionen med utgångspunkt från de senare i en hemställan om avslag å propositionen.

Vad först angår de erinringar ur konstitutionell synpunkt, som framförts mot propositionen, har utskottet visserligen funnit, att man här beträtt en väg, vilken avviker från vad som under normala förhållanden plägar följas, men att Kungl. Maj:ts förslag dock icke torde sakna förebilder. Enligt utskottets mening föreligga icke sådana omständigheter, att riksdagen av konstitutionella skäl bör vägra sin medverkan till den av Kungl. Maj:t föreslagna anordningens genomförande.

Med avseende å frågan om förslaget förenlighet med allmänna rättsprinciper må framhållas, att de därutinnan framställda erinringarna främst torde rikta sig mot den föreslagna rätten för mejerierorganisation att uttaga avgifter jämväl av utanförstående. Med hänsyn ej minst därtill, att åtgärderna avse att i en extraordinär situation bereda stöd åt en näringsgren av vital betydelse för landet och därigenom såväl tjäna ett allmänt intresse av stor vikt som även ytterst gagna samtliga mjölkproducenter, från vilka avgifter skulle utgå, har utskottet icke ansett dessa erinringar vara av den natur, att de böra lägga hinder i vägen för förslaget genomförande. — Ur handelspolitisk synpunkt har utskottet ej heller funnit hinder möta mot ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Den med propositionen avsedda stödaktionen kan emellertid, såsom redan förut framhållits, för närvarande icke helt överblickas. Med hänsyn härtill och då det gäller åtgärder av förut okänd natur, föreligga svårigheter för ett bedömande av, i vad mån det med åtgärderna åsyftade resultatet verkligen kan ernås. Det förhållandet, att bland jordbrukets målsmän tilltro råder till det av jordbrukets egen organisation upprättade förslaget, talar dock för att ett försök i enlighet med de uppgjorda riktlinjerna bör få komma till utförande. Smörpriset är också för närvarande så lågt i förhållande till produktionskostnaderna inom ej blott vårt land utan över huvud i norra Europa, att konsumenterna icke kunna anses hava ett berättigat intresse av ett bibehållande av den nuvarande prisnivån i landet å denna vara. Det måste även på i propositionen anförda skäl anses rimligt, att prisbildningen å den inländska marknaden frigöres från att vara beroende av exportsmörets pris, vilket visat starka svängningar utan att dessa motsvaras av ändrade förhållanden å den inländska marknaden eller beträffande våra produktionskost-

nader. Det avsedda prisutjämningsförfarandet — kontrollerat av ett särskilt inrättat organ, inom vilket även konsumenterna skulle representeras, och ytterst av Kungl. Maj:t — bör enligt utskottets uppfattning kunna genomföras utan nämnvärda olägenheter för konsumenterna. Utskottet har emellertid velat uttryckligen betona, att vid denna kontroll särskilt bör tillses, att mejerierorganisationen icke missbrukar sin maktställning.

Det är vidare icke lätt att bedöma, vilka svårigheter som kunna möta i tekniskt och administrativt avseende för stödaktionens ordnande på ett i allo tillfredsställande sätt. Det hade därför enligt utskottets mening varit önskvärt, att Kungl. Maj:ts förslag förelegat i mera genomarbetat skick, så att exempelvis spörsmålen om sättet för fastställande av avgiftspliktig mjölmängd samt om avgifternas uppbörd och redovisning kunnat av riksdagen närmare övervägas, men torde å andra sidan den enligt förslaget Kungl. Maj:t medgivna friheten att reglera och ordna hithörande förhållanden jämväl vara ägnad att medföra fördelar, i det att bestämmelserna lättare kunna anpassas allt efter de skiftande förhållandena inom olika försäljningsområden samt jämkas med ledning av vunna erfarenheter.

Efter övervägande av vad sålunda anförts har utskottet ansett sig kunna tillstyrka, att Kungl. Maj:ts proposition lägges till grund för beslut av riksdagen.

Vad härefter angår de särskilda bestämmelserna i det vid propositionen fogade förslaget till förordning i ämnet hava i motionerna II: 544, 546 och 547 framställts ändringsyrkanden i vissa hänseenden.

Sålunda har i motionen II: 547 framhållits angelägenheten av att åtgärder vidtagas till förebyggande av att det med ifrågavarande avgifter åsyftade stödet åt den inhemska mjölk- och smörhanteringen i gränsprovinserna äventyras till följd av import av mjölk och grädde. Såsom en tänkbar åtgärd i sagda syfte har i motionen angivits införande i 1 § av ett förtydligande eller tillägg av innebörd, att importörer av mjölk eller grädde skola vara underkastade samma avgiftsskyldighet som producenterna. Utskottet har funnit vad i motionen sålunda föreslagits värt beaktande, men har ändock icke ansett sig böra föreslå någon omformulering av paragrafen. Motionens syftemål torde nämligen kunna antagas bliva tillgodosett genom vad utskottet i det följande med föranledande av denna m. fl. motioner uttalat samt under punkten 2) hemställt.

Motionerna II: 544 och 546 avse ändringar i de uti 3 och 7 §§ stadgade villkor för meddelande av förordnande om avgifters upptagande. I båda motionerna göres gällande, att de i propositionen föreslagna villkoren torde vara för stränga samt ägnade att försvåra förslagets omsättande i praktiken. I motionen II: 546 har därjämte påtalats, att det i nu förevarande paragrafer förekommande uttrycket »sammanslutningens medlemmar» synes till sin innebörd i viss mån oklart, i det att ej med tydlighet framgår,

om därmed avses de till en sammanslutning anslutna mejeriföretagen eller de enskilda mjölkproducenter, varav sammanslutningen ytterst består. Rörande den närmare innebörden av de sålunda framförda olika förslagen i avseende å 3 och 7 §§ må framhållas följande.

Vad först angår villkoren för meddelande av förordnande om allmän avgifts upptagande innebär Kungl. Maj:ts förslag, att framställning i ämnet skall hava gjorts av mejerisammanslutning, som representerar minst 60 procent av den totala årliga invägda mjölmängden vid rikets samtliga mejerier enligt den senaste tillgängliga officiella mejeristatistiken, och att denna framställning biträts av minst $\frac{4}{5}$ av sammanslutningens medlemmar, företrädande sammanlagt minst $\frac{9}{10}$ av den totala årliga invägda mjölmängden vid de till sammanslutningen anslutna mejerierna. I motionen II:544 hemställs, att nyssberörda tal $\frac{4}{5}$ och $\frac{9}{10}$ måtte nedsättas till $\frac{2}{3}$ respektive $\frac{3}{4}$. Yrkandet i motionen II:546 är i avseende å den allmänna avgiften av den innebörd, att för rätt att uppbära dylik avgift skulle, utöver kravet att sammanslutningen representerar 60 procent av den i landets samtliga mejerier invägda mjölken, allenast fordras, att sammanslutningen vid föreningsstämma med $\frac{2}{3}$ av där närvarande röster beslutat uppbära avgift av egna medlemmar.

Såsom villkor för meddelande av förordnande om lokal avgifts upptagande föreslås i propositionen, att framställning därom blivit gjord av mejerisammanslutning, som representerar minst 70 procent av den totala såluförda mjölmängden inom tillförselområdet enligt beräkning, som Kungl. Maj:t finner sig kunna godtaga, och denna framställning biträts av minst $\frac{4}{5}$ av sammanslutningens medlemmar, företrädande sammanlagt minst $\frac{9}{10}$ av den totala årliga invägda mjölmängden vid de till sammanslutningen anslutna mejerierna. Beträffande de sist angivna båda talen, $\frac{4}{5}$ och $\frac{9}{10}$, yrkas i motionen II:544 nedsättning till $\frac{2}{3}$ och $\frac{3}{4}$. I motionen II:546 åter föreslås enahanda villkor som de, vilka i motionen på sätt nyss nämnts påyrkats i fråga om allmän avgifts upptagande.

För egen del har utskottet visserligen så till vida funnit den till grund för Kungl. Maj:ts förslag i nu förevarande del liggande uppfattningen vara riktig, att den organisation, som tillerkännes rätt upptaga avgifter, måste hava nått en relativt stor omfattning, ävensom att gjord framställning om avgifts uppbärande biträts av en mera avsevärd del av sammanslutningens medlemmar. Uppehållas icke dylika grundförutsättningar, torde rättsmedvetandet hava svårt att förlika sig med ett avgiftspåläggande samt anordningen komma att vila på löslig grund. Å andra sidan har utskottet dock, i likhet med motionärerna, funnit de i Kungl. Maj:ts förslag uppställda fordringarna i vissa hänseenden väl höga. För att anordningen skall kunna snarast möjligt och i erforderlig utsträckning komma i tillämpning synes därför viss uppmjukning av villkoren påkallad. I dylikt syfte har utskottet velat förorda den ändring av Kungl. Maj:ts förslag, att sådan framställning, som avses i 3 §, skall hava biträts av

minst $\frac{2}{3}$ av sammanslutningens medlemmar, företrädande sammanlagt minst $\frac{3}{4}$ av den totala årliga invägda mjölmängden vid de till sammanslutningen anslutna mejerierna, samt att motsvarande tal i 7 § sättas till $\frac{3}{4}$ respektive $\frac{4}{5}$. Vidare har utskottet velat uttala, att med »sammanslutningens medlemmar» icke torde kunna förstås annat än de enskilda eller juridiska personer, som direkt och faktiskt innehava medlemskap i sammanslutningen. Där exempelvis mejeriförbund, mejeriföreningar eller andra ekonomiska föreningar äro medlemmar i den sammanslutning, som begär avgifts upptagande, skall alltså vid tillämpningen av såväl 3 som 7 § tagas i betraktande det antal föreningar, vilkas ombud inom sammanslutningen biträtt framställningen, samt dessa föreningars mjölmängd. Vad angår prövningen av framställningar om lokal avgifts upptagande torde, utan att uttrycklig föreskrift härom intages i 7 §, vid fall av tveksamhet, huruvida bland primärmedlemmarna i de föreningar, som bilda den tillståndssökande sammanslutningen, en övervägande stämning för lokal avgifts upptagande förefinnes, upplysningar för bedömandet därav böra på lämpligt sätt införskaffas.

Varken med föranledande av den i motionen I: 370 framställda erinran beträffande formuleringen av förslaget till förordning eller av annan anledning har utskottet funnit sig böra föreslå några ytterligare ändringar i författningsförslaget än de här ovan förordade.

Utskottet övergår härefter till att angiva sin ståndpunkt till de under motionstiden vid riksdagens början väckta förslag till åtgärder beträffande jordbrukets animaliska produktion, vilka överlämnats till behandling av utskottet i samband med propositionen. Härvid har utskottet jämväl till prövning förehäft de i anledning av propositionen väckta motionerna II: 547 och 548, den förra i den mån utskottet icke redan i det föregående yttrat sig över densamma.

De i motionerna I: 166 och II: 222 samt I: 241 och II: 349 framlagda förslagen stå med avseende å syftemålen i nära sammanhang med de i propositionen behandlade spörsmålen. Av nyssnämnda fyra motioner gå de två först omnämda ut på en höjning av tullen å smör och ost från 20 till 40 öre per kilogram. I de två sistnämnda motionerna föreslås bemyndigande för Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för begränsning av importen av smör, mjölk och grädde, vilket yrkande i motionerna I: 242 och II: 350 kompletteras med förslag om enahanda höjning av tullen å ost, som i motionerna I: 166 och II: 222 föreslagits. Då utskottet funnit sig kunna tillstyrka det med propositionen framlagda förslaget till åtgärder för stödjande av produktionen av mjölk och mejeriprodukter, torde berörda förslag om tull- eller importreglerande åtgärder i första hand böra bedömas ur synpunkten av deras betydelse för eller inverkan på de åtgärder, som i propositionen avses.

Såsom jämväl framgår av vad i motionerna I:166 och II:222 anförts, är den import av smör till riket, som för närvarande förekommer, icke av sådan omfattning, att densamma kan utöva något inflytande på smörpriset inom landet. En ändring i detta förhållande kan emellertid tänkas uppstå, därest den i propositionen föreslagna stödaktionen kommer till utförande. För att ej de i propositionen avsedda åtgärderna för åstadkommande av bättre avsättningsförhållanden för mjölk och mejeriprodukter skola till sina verkningar äventyras genom en ökad import, kan det därför bliva erforderligt vidtaga särskilda åtgärder däremot. Med utgångspunkt från en liknande uppfattning hava i motionerna II:547 och 548 föreslagits, i den förra motionen, såsom redan i annat sammanhang erinrats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder mot en sådan import, att det med de föreslagna avgifterna åsyftade stödet åt den inhemska mjölk- och smörhanteringen i gränsprovinserna icke äventyras, och i den senare motionen att riksdagen ville taga under övertvägande åsättande av tull å mjölk och grädde med ett belopp av beträffande mjölk förslagsvis 2 kronor för 100 kilogram samt för grädde i förhållande därtill.

Med avseende å de sålunda i motionsväg framställda förslagen har utskottet velat framhålla, att den tull, som för omförmälda ändamål må erfordras, icke kan med hänsyn till stödaktionens natur för närvarande till storleken beräknas ävensom att skyddsvärdet av en viss tull kan komma att ändras vid eventuella svängningar med avseende å den svenska kronans yttre värde. Å andra sidan har utskottet icke kunnat undgå att finna, att det avsedda ändamålet skulle på ett mera effektivt sätt kunna vinnas genom importreglerande åtgärder.

Med hänsyn till det anförda har utskottet ansett sig böra förorda, att riksdagen, i anledning av de föreliggande motionerna om tull eller importreglerande åtgärder, ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet måtte följa prisutvecklingen å mjölk och mejeriprodukter inom landet och vid eventuellt uppstående stegring av införseln utav mjölk, grädde, smör eller ost vidtaga de åtgärder i handelspolitiskt avseende, som för tryggande av effekten utav de med propositionen avsedda stödåtgärderna må kunna påkallas. Härtill har utskottet i detta ämne velat framhålla, att enligt motionerna I:241 och II:349 skulle den tillåtna importkvantiteten av ifrågavarande varuslag anpassas efter de kvantiteter, som införts under de närmast föregående åren, men att utskottet ansett, att riksdagen icke bör uttala sig härom utan helt överlämna åt Kungl. Maj:t att allt efter omständigheterna i de särskilda fallen bestämma angående grunderna för en eventuell importreglering.

Vad härefter angår de i väckta motioner framställda förslag om accis eller importavgifter å fodermedel och andra i samband därmed stående

åtgärder må till en början med avseende å innehållet av dessa förslag i korthet anföras följande. I motionerna I:175 och II:340 föreslås dels upptagande av en accis å fodermedel av 25 öre per 100 kilogram för stöd-jande av jordbrukets organisationsarbete för ordnande av de animaliska produkternas avsättning och dels bemyndigande för Kungl. Maj:t att vid förefallande behov höja denna accis till högst 2 kronor för 100 kilogram. Motionerna I:176 och II:242 utmyнна i förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om utredning och förslag rörande utförselbevis för smör samt importavgifter å fodermedel och oljevaxter till bestridande av kostnaderna för samma utförselbevis.

Då de i nu förevarande ämne framställda förslagen till syftet nära sammanfalla med de i propositionen avsedda åtgärderna, har utskottet, som stannat vid att i huvudsak tillstyrka propositionen, icke tillika kunnat förorda ett genomförande av eller en utredning angående de i motionerna åsyftade åtgärderna. Utskottet har emellertid, under erinran om den utredning som enligt den ovan lämnade redogörelsen blivit verkställd rörande införande av en omsättningsavgift å kraftfoder (sid. 14), velat uttala önskvärdheten av, att Kungl. Maj:t måtte ägna de i motionerna berörda spörsmålen den uppmärksamhet, vartill förhållandena må föranleda. Härtill har utskottet funnit sig böra foga en erinran därom, att vid ett system med accis eller dylikt å fodermedel jämväl avsättningen av kött och fläsk borde kunna beredas stöd ävensom att i ett av våra grannländer på många håll ansetts, att en accis å fodermedel vore såsom regulator av produktionen smidigare än där tillämpade system med mjölkavgifter.

Vidkommande de i motionerna I:37 samt I:199 och II:302 framställda förslagen om åtgärders vidtagande för införande av pastöriseringstvång å all konsumtionsmjölk, salubjuden i städer och större samhällen, s. k. kontrollmjölk dock undantagen, har utskottet, med erinran att denna fråga nyligen varit föremål för yttrande av centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, lantbruksstyrelsen och medicinalstyrelsen (se ovan sid. 14), ansett sig kunna utgå från att Kungl. Maj:t, utan hänvändelse från riksdagens sida, ägnar hithörande spörsmål den uppmärksamhet, vartill förhållandena må kunna föranleda.

Beträffande det i motionen II:386 väckta förslaget om mjölkproduktionens stödjande medelst premier om högst 3 öre per kilogram mjölk, levererad till andelsmejerier, har till utskottet från jordbruksutskottet överlämnats en av statskonsulenten Erik Carlberg verkställd utredning, vilken i avtryck åtföljer detta utlåtande såsom bilaga. Av denna utredning framgår bland annat att en dylik premiering skulle bli mycket kostsam. I motionen har emellertid föreslagits, att medel därtill skulle anskaffas genom påläggande av accis å vissa maltdrycker, varom i särskild motion (II:361) yrkande framställts. Den förutsättning, från vil-

ken motionären sålunda utgått, har numera förfallit, i det att sistnämnda motion, på hemställan av bevillningsutskottet (betänkande nr 9), blivit av riksdagen avslagen i samband med beslut om en med hänsyn till rådande statsfinansiella läge av Kungl. Maj:t föreslagen höjning av malt-skatten. Redan med hänsyn härtill och under beaktande tillika, att jämväl nu förevarande motion till syftet nära sammanfaller med de i propositionen nr 255 avsedda stödåtgärderna, har utskottet ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till motionen i fråga.

Vad slutligen angår motionen II: 393, så åsyftar denna avlåtandet av skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om skyndsamt utredning, i vad mån och på vad sätt landets livsmedelsproduktion kan i högre grad än för närvarande göras oberoende av export, i avsikt att åstadkomma en allsidig inriktning mot vårt lands självförsörjning. Det problem, som sålunda av motionären upptagits till behandling, är synnerligen omfattande och komplicerat. Otvivelaktigt äro de synpunkter därå, motionären anlagt, värda uppmärksamhet såväl av producenterna själva och deras organisationer som från det allmännas sida. Hithörande förhållanden äro i väsentlig grad, såsom jämväl motionären anför, beroende av åtgärder i främmande länder. Med hänsyn till jordbrukets exportintressen torde anledning föreligga att särskilt under den närmaste tiden noga följa utvecklingen i utlandet, ej minst på det handelspolitiska området. Skulle förutsättningarna för vår export av jordbruksprodukter genom i utlandet vidtagna eller planerade åtgärder komma att te sig än ogynnsammare för oss än för närvarande, föreligger obestriddligen ett omedelbart behov att, med beaktande av önskvärdheten i och för sig att såväl produktionen som exporten må kunna bibehållas i hittillsvarande omfattning, få det problem, som i motionen avses, ur olika synpunkter närmare utrett. Utskottet har emellertid ansett sig kunna utgå från, att Kungl. Maj:t, som icke torde underlåta att oavlåttligt ägna uppmärksamhet åt hithörande förhållanden, jämväl skall finna angeläget att, utan hänvändelse från riksdagens sida, föranstalta om de förberedande utredningar och andra åtgärder, vartill förhållandena må kunna föranleda.

Under åberopande av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

Hemställan.

- 1) att riksdagen måtte,
med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 255 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt
med anledning av motionerna II: 544 av herr Olsson i Ramsta och II: 546 av herrar Andersson i Duncker och Ander ävensom

med avslag å ej mindre motionerna I:370 av herr Reuterskiöld och I:371 av herr Örne än även motionen II:547 av herr Weibull m. fl., i vad densamma avser ändring i det med propositionen framlagda författningsförslaget,

antaga ovan införda, vid propositionen fogade förslag till förordning om upptagande av vissa avgifter för åstadkommande av förbättrad organisation vid avsättningen av mjölk och mejeriprodukter, med de ändringarna, att 3 och 7 §§ i nedan angivna delar erhålla följande lydelse:

3 §.

Förordnande om — — — och denna framställning biträts av minst $\frac{2}{3}$ av sammanslutningens medlemmar, företrädande sammanlagt minst $\frac{3}{4}$ av den totala årliga invägda mjölmängden vid de till sammanslutningen anslutna mejerierna.

Avgift må — — — stycket sägs.

7 §.

Förordnande om — — — och denna framställning biträts av minst $\frac{3}{4}$ av sammanslutningens medlemmar, företrädande sammanlagt minst $\frac{4}{5}$ av den totala årliga invägda mjölmängden vid de till sammanslutningen anslutna mejerierna.

Avgift må — — — stycket sägs;

2) att riksdagen måtte,

i anledning av de likalydande motionerna I:166 av herr Trygger m. fl. och II:222 av herr Lindman m. fl., de likalydande motionerna I:241 av herr Johan Johanson m. fl. och II:349 av herr Andersson i Dunker m. fl., de likalydande motionerna I:242 av herr Johan Johansson m. fl. och II:350 av herr Andersson i Dunker m. fl. samt motionerna II:547 och 548 av herr Weibull m. fl., motionen II:547 i vad densamma avser importreglerande åtgärder,

i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med uppmärksamhet följa prisutvecklingen å mjölk och mejeriprodukter inom landet och vid eventuellt uppstående stegring av införseln utav mjölk, grädd, smör eller ost vidtaga de åtgärder i handels-

politiskt avseende, som för tryggande av effekten utav de med Kungl. Maj:ts proposition nr 255 avsedda stödåtgärderna må kunna påkallas;

3) att de likalydande motionerna I: 175 av herr Fritiof Gustafson och II: 340 av herr Aronson m. fl., om accis å vissa fodermedel m. m., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

4) att de likalydande motionerna I: 176 av herr Petrus Nilsson m. fl. och II: 242 av herr Olsson i Kullenbergs-torp m. fl., angående utförselbevis för smör samt importavgifter å fodermedel och oljeväxter, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

5) att motionen I: 37 av herr von Heland m. fl. samt de likalydande motionerna I: 199 av herr Fritiof Gustafson m. fl. och II: 302 av herr Larson i Tönnersa m. fl., om införande inom större samhällen av pastöriseringstvång å konsumtionsmjölk, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

6) att motionen II: 386 av herr Lindgren, om premi-ering av mjölkproduktionen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

7) att motionen II: 393 av herr Weibull, angående åtgärder, åsyftande att landets livsmedelsproduktion må göras mera oberoende av export, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 6 juni 1932.

På sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets vägnar:

JOH. NILSSON.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Nilsson i Kristianstad, Ericson i Obergå, Björnsson, Wohlin*, Åström*, Eriksson i Ljusdal*, Gabrielsson, Tjällgren, Granath och Gustafson i Domö;]

från andra kammaren: herrar Johansson i Uppmälby, Olsson i Ramsta, Lövgren i Nyborg, Olsson i Golvvasta, Anderson i Storegården, Werner, Hedlund i Häste, Carlström, Weibull och Olsson i Rödningsberg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

vid punkten 1):

1) av herrar *Björnsson, Åström, Eriksson* i Ljusdal, *Granath, Johansson* i Uppmälby, *Lövgren* i Nyborg, *Werner och Olsson* i Rödningsberg, vilka anfört:

»Konsumtionspriset på färsk mjölk och grädde i våra städer och industrisamhällen är i regel alltjämt så högt, att det tvivelsutan lämnar tillfredsställande vinstmöjligheter för de mjölkproducenter, vilka kunna utan oskäligen mellanhandsvinster tillgodogöra sig detsamma. Anorlunda förhåller det sig med priset på den mjölk, som försäljes till smör- eller ostmejerier. På grund av det nu oerhört låga världsmarknadspriset på smör blir priset på sådan mjölk så lågt, att det ej täcker produktionskostnaderna ens där dessa äro de lägsta möjliga. I längden måste det därför bliva ruinerande för flertalet producenter, och då man ännu ej kan se några bestämda tecken till omslag på smörmarknaden, finna vi ett statsingripande till åstadkommande av ett högre pris på smör inom landet från jordbrukaresynpunkt i och för sig väl behöfligt och från konsumentersynpunkt icke oskäligt. Men det av Kungl. Maj:t i förevarande proposition i sådant syfte framlagda förslaget till förordning kunna vi av flera skäl icke godtaga. Herr Örne gör i motion I: 371 gällande, att förslaget är grundlagsstridigt och herr Reuterskiöld hävdar i motion I: 370, att förslagets 'innehåll står i uppenbar strid både med allmänna svenska rättsprinciper och med bestämda grundlagsstadganden'. De skäl motionärerna var för sig anfört till stöd för sin uppfattning, kunna enligt vår mening icke fränkännas betydelse. Särskilt finna vi det orimligt, att riksdagen för obegränsad tid ger Kungl. Maj:t rätt att låta privata mejerisammanslutningar uttaga en direkt, till siffran ej ens begränsad skatt icke blott av dessas egna medlemmar utan också av andra mjölkproducenter, vilka icke tillhöra desamma. Denna direkta skatt skall uppbäras av de privata sammanslutningarnas funktionärer, vilka icke äro underkastade samma tjänstemannaansvar som statens befattningshavare. Privata sammanslutningar äro ej heller underkastade den viktiga allmänna kontroll, som beträffande statliga myndigheter följer av tryckfrihetslagens bestämmelser om handlingars offentlighet. Därtill kommer, att den s. k. allmänna avgiften medför en indirekt beskattning av alla smörkonsumenter och att det icke skapats några som helst garantier för att skydda konsumenterna av mjölk och grädde mot

en fullkomligt obefogad uppskörtning som följt av den monopolisering av mjölkhandeln, vartill upptagande av de lokala avgifterna syftar.

Men även av andra skäl är förslaget, sådant det nu föreligger, icke acceptabelt.

Smörpriset på den inhemska marknaden skall höjas därigenom, att exportörer av inhemska mejeriprodukter med medel, som inflyta genom upptagande av den allmänna avgiften, erhålla pristillägg, att utgå i proportion till av dem exporterade mängder av smör och ost. Ett sådant pristillägg har uppenbarligen alldeles samma ekonomiska innebörd som direkta statliga exportpremier. Men oaktat förslaget på grund härav å ena sidan måste anses innebära ett bestämt avsteg från de handelspolitiska grundsatser, vårt land hittills tillämpat, och det å andra sidan, i fall det förverkligas, kan tänkas draga med sig mer eller mindre allvarliga handelspolitiska konsekvenser, har denna sida av saken icke blivit i propositionen på minsta sätt beaktad. I syfte att få utredningen i detta avseende kompletterad hava vi inom utskottet yrkat att få propositionen i grundlagsenlig ordning remitterad till kommerskollegium för inhämmande av dess yttrande, men detta vårt yrkande blev icke bifallet.

Av den förebragta utredningen framgår ej heller, med vilket högsta belopp man genom de föreslagna åtgärderna vill höja det inhemska priset på mejeriprodukter. Uppenbart är, att man utan kompletterande importtinder måste räkna med ökad import av dessa varor ifrån våra grannländer, och en betydande sådan, ifall prisstegringen blir mera avsevärd. Denna konsekvens är ej heller beaktad i Kungl. Maj:ts proposition. Utskottet har utan närmare utredning löst denna svårighet genom en hemställan, att Kungl. Maj:t måtte begagna sin rätt att vid förefallande behov genomföra importreglering. Vi finna det icke rimligt, att utan föregående utredning rekommendera en handelspolitisk åtgärd, som eventuellt kan helt och hållet avbryta handelsutbytet med våra grannländer i fråga om varor av stor betydelse.

Även i övrigt synes den utredning, varpå Kungl. Maj:ts förslag grundar sig, vara bristfällig. Detta gäller alldeles särskilt förslaget om upptagande av s. k. lokala avgifter. Den prisutjämnning, olika leverantörer emellan, som därmed åsyftas, grundar sig på mycket invecklade beräkningsmetoder, vilka ännu icke synas vara så genomarbetade, att man kan överblicka verkningarna av prisutjämnningen. Så har det för oss icke varit möjligt att få veta i något enda konkret fall, huru stora avgifter, som högst skola utkrävas av leverantörer, vilka icke tillhöra den avgiftsupptagande sammanslutningen.

Ej heller har det varit oss möjligt att få tillförlitlig uppgift om kostnaderna för upptagande och fördelning av föreskrivna avgifter.

Då således mot förslaget, sådant det nu föreligger, gjorts vägande erinringar från konstitutionell synpunkt, då den utredning, varpå det grundats, är i viktiga avseenden ofullständig, och då detsamma från sak-

lig synpunkt i vissa hänseenden synes oss oantagligt, hemställa vi i första hand, att förslaget nu måtte avslås.

För stora grupper av vårt lands mjölkproducenter är emellertid läget otvivelaktigt så bekymmersamt, att ett statsingripande till deras hjälp kan bliva nödvändigt, om icke en förbättring på smörmarknaden med det snaraste gör sig gällande. Vi hemställa därför, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära ett nytt förslag till sådant ingripande. Skulle riksdagen i det väsentliga bifalla något av de för riksdagen framlagda ännu ej slutbehandlade förslagen till allmän krishjälp åt landets jordbrukare, lär det kunna anstå med framläggande av ett sådant nytt förslag till nästa års riksdag.

Skulle däremot förslagen om allmän krishjälp komma att avslås, eller skulle lämnad krishjälp visa sig otillräcklig, föreligger möjlighet för Kungl. Maj:t att, såsom herr Reuterskiöld i motion I: 370 yrkat, för en urtima riksdag framlägga 'ett med gällande rätt och grundlag bättre överensstämmande förslag till förbättrande av det inhemska mjölkpriset'.

Skulle vårt yrkande om avslag icke vinna riksdagens bifall, yrka vi i andra hand, att riksdagen måtte besluta antaga det förslag till förordning, som nedan angives. Detta skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag väsentligen däri, att det icke medger upptagande av lokala utjämningsavgifter, att den allmänna avgiften begränsas till högst 0.3 öre per kilogram mjölk, att förordningens giltighetstid begränsas till nästkommande budgetår, samt att avgifterna skola debiteras och uppbäras genom statlig myndighet.

Skulle riksdagen bifalla detta vårt förslag, förutsätta vi, att Kungl. Maj:t däröver inhämtar utlåtande av kommerskollegium, samt att Kungl. Maj:t utfärdar förordning i överensstämmelse med förslaget endast för såvitt inga allvarigare risker av handelspolitisk art som en följd därav behöva befaras. Vi förutsätta vidare, att det vid prövningen av fråga om medgivande till upptagande av mjölkavgift för ny period noga tillses, att avgiften icke sättes högre än som är oundgängligen nödvändigt, varvid särskilt avgiftens inflytande på smörexportens storlek bör noga beaktas.

Därjämte finna vi det nödvändigt, att den i förslaget förutsatta riksnämnden, statens mjölk nämnd, kommer att bestå av — utom ordföranden — lika många representanter för konsumentintressena som för producentintressena.

I olikhet med utskottets majoritet finna vi icke anledning förorda de i motionerna II: 544 och 546 påyrkade ändringarna i de av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna om viss majoritet som villkor för meddelande av förordnande om upptagande av s. k. allmän avgift.

I överensstämmelse med vår ovan angivna uppfattning angående frågan om importreglerande åtgärder hemställa vi i särskild reservation vid

punkten 2) om avslag på motionerna I: 166 och II: 222, I: 241 och II: 349, I: 242 och II: 350 samt II: 547 och II: 548.

I likhet med utskottets majoritet hava vi ansett, att övriga i samband med förevarande proposition behandlade, under punkterna 3)—7) angivna motioner icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Under återopande av vad nu anförts hemställa vi vid punkten 1),

a) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 370 av herr Reuterskiöld och I: 371 av herr Örne samt med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 255, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning och därpå grundat förslag till åtgärder för avhjälpande av de svårigheter, som genom krisen uppstått för mjölkproduktionen inom landet,

b) att riksdagen, därest vad vi under punkten a) hemställt icke vinner bifall, måtte,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 255 samt med avslag å ej mindre motionerna II: 544 av herr Olsson i Ramsta och II: 546 av herrar Andersson i Dunker och Ander än även motionen II: 547 av herr Weibull m. fl., i vad densamma avser ändring i det med propositionen framlagda författningsförslaget,

för sin del antaga nedan införda

Förslag

till

förordning om upptagande av vissa avgifter för åstadkommande av förbättrad organisation vid avsättningen av mjölk och mejeriprodukter.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

För åstadkommande av förbättrad organisation vid avsättningen av mjölk och mejeriprodukter skola, där Kungl. Maj:t så förordnar, enligt bestämmelserna i denna förordning upptagas vissa avgifter å mjölk och grädde.

Skyldighet att erlägga avgift åligger enligt Kungl. Maj:ts bestämmande antingen den, som producerar mjölk eller grädde, vara avgift enligt denna förordning skall utgå, eller ock mejeri eller mjölkhandlare, som mottager sådan vara, ägande Kungl. Maj:t att från avgiftsskyldighet

54 *Sammansatt bevillnings- och jordbruksutskotts utlåtande Nr 1.*

undantaga de fall, där så med hänsyn till ringa produktion eller andra förhållanden finnes skäligt.

2 §.

Förordnande om upptagande av avgift, varom i 1 § sägs, må ej meddelas, med mindre framställning därom blivit gjord av mejerisammanslutning, som representerar minst 60 procent av den totala årliga invägda mjölmängden vid rikets samtliga mejerier enligt den senaste tillgängliga officiella mejeristatistiken, och denna framställning biträts av minst $\frac{4}{5}$ av sammanslutningens medlemmar, företrädande sammanlagt minst $\frac{9}{10}$ av den totala årliga invägda mjölmängden vid de till sammanslutningen anslutna mejerierna.

Avgift må ej fastställas för längre tid än 3 månader för varje gång och ej heller till högre belopp än 0.3 öre för liter mjölk.

3 §.

Avgift skall utgå å inom riket saluförd mjölk samt å mjölk, som kommer till användning för beredande hos mjölkproducenten av grädde, smör eller ost för avsalu.

4 §.

Den som inom riket saluför mjölk eller mejeriprodukter vare pliktig att i den ordning Kungl. Maj:t förordnar avlämna skriftlig deklARATION angående de mängder mjölk och mejeriprodukter, vilka av honom försäljas.

5 §.

Avgift, varom i denna förordning stadgas, uppbäres genom den statliga myndighet Kungl. Maj:t bestämmer.

6 §.

Av medel som inflyta genom upptagande av avgift, varom i denna förordning stadgas, skall, sedan kostnaderna för dess upptagande därav gäldats, vad som återstår enligt av Kungl. Maj:t fastställd plan användas till åtgärder för åstadkommande av förbättrade avsättningsförhållanden inom riket för mjölk och mejeriprodukter.

7 §.

För handläggning av frågor i avseende å tillämpningen av denna förordning tillsätter Kungl. Maj:t en nämnd, statens mjölnämnd, med uppgift att avgiva yttranden i de ärenden, som enligt denna förordning skola avgöras av Kungl. Maj:t, att utöva kontroll över utgörande och användning av de i förordningen omförmälda avgifter samt att i övrigt följa

den verksamhet, varom här är fråga, ävensom att hos Kungl. Maj:t göra de framställningar, vartill förhållandena kunna föranleda.

Närmare föreskrifter om nämndens sammansättning och verksamhet meddelas av Kungl. Maj:t.

8 §.

Erforderliga föreskrifter beträffande ordningen för avgifts fastställande, erläggande och indrivande, så ock närmare bestämmelser i avseende å förordningens tillämpning i övrigt meddelas av Kungl. Maj:t.

Denna förordning träder i kraft den dag Kungl. Maj:t bestämmer och gäller till och med den 30 juni 1933.»;

vid punkten 2):

2) av herrar *Björnsson, Aström, Eriksson* i Ljusdal, *Granath, Johansson* i Uppmälby, *Lövgren* i Nyborg, *Werner* och *Olsson* i Rödningsberg, vilka, i anslutning till vad de i reservation vid punkten 1) anfört, hemställt,

att de likalydande motionerna I:166 av herr Trygger m. fl. och II:222 av herr Lindman m. fl., de likalydande motionerna I:241 av herr Johan Johansson m. fl. och II:349 av herr Andersson i Dunker m. fl., de likalydande motionerna I:242 av herr Johan Johansson m. fl. och II:350 av herr Andersson i Dunker m. fl. samt motionerna II:547 och 548 av herr Weibull m. fl., motionen II:547 i vad densamma avser importreglerande åtgärder, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3) av herrar *Gabrielsson, Gustafson* i Domö, *Anderson* i Storegården, *Hedlund* i Häste och *Weibull*, som anfört:

»Den i propositionen om mjölkavgiften åsyftade prisförbättringen för mjölk och smör synes oss icke effektivt kunna utvinnas med mindre vissa åtgärder mot icke önskvärd import komplettera beslutet om rätt för Kungl. Maj:t att låta upptaga ifrågavarande avgifter. Då vi anse höjning av tullskyddet vara det bästa och närmast till hands liggande

medlet, tillstyrka vi, att riksdagen i samband med denna stödaktion åt mejerihanteringen bifaller de förändringar i tulltaxan, som föreslagits dels i de likalydande motionerna I: 166 av herr Trygger m. fl. och II: 222 av herr Lindman m. fl. i vad rör smör och ost, dels motionen II: 548 av herr Weibull m. fl. i vad rör mjölk och grädde.

Vad främst smörtullen beträffar, måste det anses uppenbart att den nuvarande tullsatsen å 20 kronor per 100 kilogram varit alltför otillräcklig att inom landet mildra verkningarna av den för jordbrukarna verkligt oroväckande internationella prissänkningen av smör, som på sistone ägt rum icke blott intill tiden för nämnda motioners avgivande utan än mer under vinter- och vårmånaderna detta år. Icke minst detta den senaste tidens för jordbrukarklassens hela utkomst verkligt allvarliga prisfall, vilket enligt departementschefens uttalande till statsrådsprotokollet varit det främsta skälet till framläggande av propositionen om mjölkavgifter, har enligt vår mening givit ett ytterligare stöd utöver de i motionerna andragna åt behovet av ett ökat skydd för den inhemska smörproduktionen. Utan att smörtullen höjes, torde oavvisliga svårigheter uppstå att kunna ernå en sådan pristäbättring å smör och mjölk, vartill mjölkavgifterna syfta och vilken måste utgöra en grundförutsättning för att hjälpen åt jordbrukarna skall få något mera betydande värde. Ty utan en tullförhöjning torde den internationella prisnivåns tryck bli så kännbart, att den svenska prisnivån liksom hittills endast obetydligt kommer att ligga över denna. Icke minst genom det stora produktionsöverskottet i världen måste med hittillsvarande låga tullskydd stora risker föreligga för en pristryckande import eller åtminstone för ett sådant hot om import, att redan detta verkar i prissänkande riktning. Den tullsats å smör och ost, som föreslagits i de nämnda motionerna, synes oss i föreliggande tidsläge med nuvarande bottenpris vara så måttfull och belastningen av folkhushållet så ringa, att den icke kan ingiva några betänkligheter. I jämförelse med smörtullarna exempelvis i Tyskland, Schweiz och Frankrike skulle en svensk smörtull å 40 kronor per 100 kilogram fortfarande vara låg. Vi förbise icke, att Kungl. Maj:t av riksdagen begärt en generell fullmakt att fastställa tilläggstullar intill tiden för nästa riksdag och att denna fullmakt i händelse av fortsatta svårigheter för den svenska smörhanteringen skulle av Kungl. Maj:t kunna utnyttjas, varigenom den av motionärerna påkallade tullskärningen ändock skulle kunna av Kungl. Maj:t påbjudas och genomföras. Häremot vilja vi emellertid erinra, dels att riksdagen icke nu äger kännedom om, vilken regering som kommer att fungera under tiden till nästa lagtima riksdags öppnande och därunder handha tillämpningen av den begärda fullmakten, dels att ifrågavarande myndigande icke i och för sig kan föranleda, att riksdagen avstår från att pliktmässigt taga ståndpunkt i en konkret skyddsfråga, vilken blivit riksdagen förelagd. I den mån det av oss förordade höjda tullskyddet kan

komma att visa sig otillräckligt för att förhindra en förlustbringande pris-sättning å det svenska smöret inom landet, förutsätta vi, att Kungl. Maj:t icke skall tveka antingen att inom de befogenheter, som den begärda fullmakten inrymmer, ytterligare höja tullsatserna å smör och ost eller också att genom importreglering söka ernå den prisförbättring, som kan bliva nödvändig. Genom vårt förslag att den förordade tullförhöjningen, i likhet med vad tidigare skett under denna riksdag beträffande vissa andra separata förändringar av tullsatserna, måtte bestämmas såsom tilläggs-tull, hava vi velat uttala, att den ifrågavarande skyddsåtgärden i av-vaktan på en mera omfattande och definitiv revision av vårt tull-system endast erhåller en provisorisk karaktär.

Såväl med hänsyn till den pristryckande importen av ost som för ett följdriktigt genomförande av smörtullen finna vi, i likhet med vad i motionerna I: 166 och II: 222 föreslagits, en höjning av tullen å annan ost än dessertost till 40 kronor per 100 kilogram behöfelig. Då den från Finland härrörande emmenthalosten är enligt 1928 års svensk-finska handelsavtal bunden till den nuvarande osttullsatsens belopp, måste vi tillstyrka, att emmenthalost undantages vid tullskärpningen. Den i samma motioner påyrkade höjningen av skyddet för dessertost har av riksdagen redan avgjorts i samband med Kungl. Maj:ts proposition nr 59 angående vissa finanstullar, vilket vi i detta samband velat omförmåla. Även den här föreslagna tullskärpningen å annan ost bör enligt vår uppfattning bestämmas såsom tilläggs-tull.

Vad slutligen angår det i motionen II: 548 av herr Weibull m. fl. framställda förslaget om åsättning av tull å mjölk och grädde, dela vi motionärernas uppfattning om nödvändigheten av skyddsåtgärder, ägnade att förebygga en sådan införsel av mjölk och grädde, vilken särskilt i vederbörande gränstrakter kan bliva av natur att göra syftemålet med upptagande av särskilda mjölkavgifter mer eller mindre illusoriskt. Införandet av tullskydd för mjölk och grädde motiveras uppenbarligen av behovet att tillsluta den av Kungl. Maj:t framlagda stödaktionen åt smörhanteringen på en i propositionen icke beaktad punkt. Import av råvaran kan nämligen bringa de svenska producenterna vissa oberäkneliga olägenheter, helst om mjölkpriserna i Sverige framdeles komme att bli högre än i något av grannländerna. Vi hava därför funnit välbetänkt att omedelbart, innan ännu någon egentlig import uppstått eller uppmuntrats, tillstyrka införandet av tullskydd för mjölk och grädde. Storleken härav föreslå vi, i likhet med motionärerna, till 2 kronor per 100 kilogram för mjölk samt till 20 kronor per 100 kilogram för grädde. Enligt vad vi erfarit, torde med hänsyn till den genomsnittliga fetthalten hos mjölken sistnämnda tullsats motsvara den för mjölk föreslagna. Icke heller för dessa tullpositioner finna vi anledning frångå systemet med tilläggs-tullar.

På grund av vad sålunda anförts, hava vi ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, jämte det riksdagen bifaller utskottets hemställan under punkten 2),

i anledning av de likalydande motionerna I: 166 av herr Trygger m. fl. och II: 222 av herr Lindman m. fl., de likalydande motionerna I: 242 av herr Johan Johansson m. fl. och II: 350 av herr Andersson i Dunker m. fl. samt motionen II: 548 av herr Weibull m. fl.,

a) besluta, såsom tillägg till den vid tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316) fogade tulltaxan, att varor av nedannämnda slag, vilka införas från utlandet, skola efter nedan angivna grunder beläggas med tull, vilken beträffande varor, som enligt tulltaxan äro underkastade tull, skall utgå såsom tillägg till denna:

Tulltaxe- nr	Stat. nr		Tilläggs tull för 100 kg kronor	Tull för 100 kg kronor
		Mjök och gräde:		
		— — — — —		
		— — — — —		
		andra slag:		
22	{ 66	mjök	N —	2:—
	{ 67	gräde	N —	20:—
23	68	Smör, naturligt	T 20:—	—
ur 24	ur 70	Ost, annan än dessertost och emmen- thalost	T/E 20:—	—

b) förklara, att nämnda tillägg till tulltaxan skall gälla från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer»; samt

beträffande motiveringen:

4) av herrar *Olsson* i Ramsta och *Carlström* mot viss del av motiveringen.

Bilaga.

P. M.

**Utredning, verkställd med anledning av motion i Andra kammaren
nr 386/1932.**

Enligt uppgifter från statistiska centralbyrån, avseende år 1930, levererades till andelsmejerierna respektive försåldes av dem såsom konsumtionsmjölk nedan angivna kvantiteter oskummad mjölk:

L ä n	Andelsmejerier		
	Invägd oskummad mjölk ton	Försåld oskummad mjölk ton	Invägd mjölk minus försåld ton
Stockholms stad	50,657	34,462	16,195
» län	19,481	5,649	13,832
Uppsala	26,366	4,433	21,933
Södermanlands »	80,348	10,220	70,128
Östergötlands »	117,279	12,651	104,628
Jönköpings »	28,369	2,133	26,236
Kronobergs »	13,250	752	12,498
Kalmar »	118,762	6,898	111,864
Gotlands »	26,219	1,097	25,122
Blekinge »	44,190	5,001	39,189
Kristianstads »	206,579	5,541	201,038
Malmöhus »	276,940	14,176	262,764
Hallands »	123,267	5,467	117,800
Göteborgs och Bohus »	5,148	654	4,494
Älvsborgs »	41,271	2,167	39,104
Skaraborgs »	49,851	1,153	48,698
Värmlands »	18,673	4,064	14,609
Örebro »	49,279	7,952	41,327
Västmanlands »	71,849	12,407	59,442
Kopparbergs »	27,115	7,530	19,585
Gävleborgs »	22,503	5,050	17,453
Västernorrlands »	12,963	5,683	7,280
Jämtlands »	9,438	2,241	7,197
Västerbottens »	8,716	2,349	6,367
Norrbottnens »	13,457	7,363	6,094
Summa	1,461,970	167,093	1,294,877
År 1929	1,343,347	165,814	1,177,533
» 1928	1,192,841	159,901	1,032,940

Enligt kontrollföreningarnas räkenskaper kan mjölkproduktionen år 1931 uppskattas till samma kvantitet som år 1930, varför den till andelsmejerierna under år 1931 levererade kvantiteten även kan antagas vara i stort sett oförändrad.

Värdet å den till mejerierna år 1930 levererade oskummade mjölken har ännu icke uträknats inom statistiska centralbyrån.

År 1929 uppgick värdet av den till andelsmejerierna levererade mjölken till i medeltal 12.5 öre per kg. med länsvariationer mellan 10.7 och 15.9 öre per kg. Värdet å den till övriga mejerier levererade mjölken uppgick till i medeltal 12.9 öre per kg. med länsvariationer mellan 11.5 och 17.6 öre per kg.

År 1929 var medelvärdet av den från andelsmejerierna direkt försålda mjölken 18.7 öre per kg. och av den från övriga mejerier direkt försålda mjölken likaledes 18.7 öre per kg. Medelvärdet å denna mjölk i »övriga mejerier» låg i ett län på 15.6 öre per kg., i alla övriga fall låg det över 16 öre per kg. Driftskostnaderna för distributionsmejerierna uppgingo enligt 1929 års statistik till 1.9 öre per kg., och mejeriernas nettoinkomst å konsumtionsmjölken blev detta år alltså i genomsnitt 16.8 öre per kg.

Detaljprisen å oskummad mjölk voro enligt socialstyrelsens uppgifter:

År 1929	22 öre per liter,
» 1931	21 » » » .

Med utgångspunkt från denna uppgift kan det beräknas att värdet å den från mejerierna år 1931 försålda mjölken sänkts med 1 öre till netto 15.8 öre per kg.

Svensk medelnotering å smör (+ 5 öres överpris) var:

År 1929	2.92 kronor per kg.
» 1931	2.— » » »
Januari 1930	2.08 » » »
» 1931	1.81 » » »

Enligt Sveriges allmänna lantbrukssällskaps marknadsberättelser för ost voro ostprisen i kronor per kg. följande:

	Ostens ålder mån.	1929	1931	Januari 1931	Januari 1932
För 1/1 Herrgårdstost	6—8	1.94	1.69	1.55	1.70
» » Sveciaost	6—8	1.86	1.62	1.45	1.75
» »	2	1.54	1.41	1.25	1.37
» Hushållstost	2	1.33	1.27	1.22	1.20
	Medeltal	1.67	1.50	1.37	1.51

Anförda produktpris motsvara följande värden å den använda mjölken:
Mjölakens smörvärde (24.6 kg. mjölk åtgår till 1 kg. smör) *samt skum-
mjölksvärde*, 2 öre per kg., efter avdrag av driftskostnaderna 1.1 öre
per kg.:

År 1929	12.8 öre per kg.
» 1931	9.0 » » »
Januari 1931	9.4 » » »
» 1932	8.3 » » »

Mjölakens ystningsvärde (10.9 kg. mjölk åtgår till 1 kg. mogen ost) samt vasslevärde, 0.7 öre per kg., efter avdrag av driftsomkostnaderna 2.9 öre per kg.

År 1929	13.1 öre per kg.
» 1931	11.5 » » »
Januari 1931	10.4 » » »
» 1932	11.6 » » »

Med utgångspunkt från priset förhållandena 1931 var mejeriernas medelnettoinkomst:

1. av den till direkt konsumtion försålda mjölken 15.8 öre per kg.
2. » smörmjölken 9.0 öre per kg.
3. » ostmjölken 11.5 » » » .

Av det ovan anförda framgår, att den till direkt konsumtion försålda mjölkkvantiteten försålts till sådant pris, att man för denna kvantitet icke behöver räkna med något understöd enligt motionärens förslag. I respektive län uppnås emellertid antingen högre eller lägre priser än 15 öre per kg. och vid antagande att prisskillnaden mellan länens inkomster av mjölkförsäljningen är lika stor som angives i 1929 års statistik och med utgångspunkt från 15.8 öre såsom medelnettoinkomst för hela landet, blir det i respektive län år 1931 av andelsmejerierna uppnådda priset samt under- respektive överskottet följande:

	Konsumtionsmjölk ton	Nettovärde öre/kg.	Över resp. under 15 öre pr kg.	Överskott resp. underskott kr.
Stockholms stad	34,462	17.7	+ 2.7	+ 930,474
Stockholms län	5,649	13.6	- 1.4	- 79,086
Uppsala »	4,433	13.2	- 1.6	- 70,928
Södermanlands »	10,220	15.4	+ 0.4	+ 40,880
Östergötlands »	12,651	14.9	- 0.1	- 12,651
Jönköpings »	2,133	15.8	+ 0.8	+ 17,064
Kronobergs »	752	15.1	+ 0.1	+ 752
Kalmar »	6,898	15.2	+ 0.2	+ 13,796
Gotlands »	1,097	15.4	+ 0.4	+ 4,388
Blekinge »	5,001	16.5	+ 1.5	+ 75,015
Kristianstads »	5,541	14.6	- 0.4	- 22,164
Malmöhus »	14,176	15.6	+ 0.6	+ 85,056
Hallands »	5,467	13.1	- 1.9	- 103,873
Göteborgs och Bohus »	654	13.4	- 1.6	- 10,464
Älvsborgs »	2,167	13.4	- 1.6	- 34,672
Skaraborgs »	1,153	14.0	- 1.0	- 11,530
Värmlands »	4,064	16.7	+ 1.7	+ 69,088
Örebro »	7,952	14.5	- 0.5	- 39,760
Västmanlands »	12,407	13.6	- 1.4	- 173,698
Kopparbergs »	7,530	15.8	+ 0.8	+ 60,240
Gävleborgs »	5,050	16.4	+ 1.4	+ 70,700
Västernorrlands »	5,683	18.6	+ 3.6	+ 204,588
Jämtlands »	2,241	16.8	+ 1.3	+ 29,133
Västerbottens »	2,349	16.0	+ 1.0	+ 23,490
Norrbottnens »	7,363	19.5	+ 4.5	+ 331,335

62 *Sammanfattad bevilnings- och jordbruksutskotts utlåtande Nr 1.*

I andelsmejerierna användes år 1929 1,073,120 ton till skumning och 101,462 ton till ystning. Användningen av mjölken år 1931 kan antagas hava varit ungefär oförändrad.

Med utgångspunkt från förut anförda nettopriser för smör- och ostmjölk, 9 respektive 11.5 öre per kg., blir det vägda medeltalet å produktmjölken 9.2 öre per kg. Några variationer mellan länsprisen av den storlek att hänsyn till dessa behöver tagas i detta sammanhang, synas ej förekomma.

L ä n	Produktmjölk ton	Inkomst lägre än 15 öre/kg	Underskott kronor
Stockholms stad	16,195	5.8	939,310
Stockholms län	13,832	»	802,256
Uppsala »	21,933	»	1,272,114
Södermanlands »	70,128	»	4,067,424
Östergötlands »	104,628	»	6,068,424
Jönköpings »	26,236	»	1,521,688
Kronobergs »	12,498	»	724,884
Kalmar »	111,864	»	6,488,112
Gotlands »	25,122	»	1,457,076
Blekinge »	39,189	»	2,272,962
Kristianstads »	201,038	»	11,660,204
Malmöhus »	262,764	»	15,240,312
Hallands »	117,800	»	6,832,400
Göteborgs och Bohus »	4,494	»	260,652
Älvsborgs »	39,104	»	2,268,032
Skaraborgs »	48,698	»	2,824,484
Värmlands »	14,609	»	847,322
Örebro »	41,327	»	2,396,966
Västmanlands »	59,442	»	3,447,636
Kopparbergs »	19,585	»	1,135,930
Gävleborgs »	17,453	»	1,012,274
Västernorrlands »	7,280	»	422,240
Jämtlands »	7,197	»	417,426
Västerbottens »	6,367	»	369,286
Norrbottens »	6,094	»	353,452

Över- respektive underskott av den till andelsmejerierna levererade mjölken, då 15 öre per kg. antagas vara grundpriset för mjölken (siffrorna avse år 1931):

L ä n	Överskott resp. under- skott för kon- sumtionsmjölk kronor	Underskott för produkt- mjölk kronor	Resterande underskott kronor
Stockholms stad	+ 930,474	— 939,310	— 8,836
» län	— 79,086	— 802,256	— 881,342
Uppsala »	— 70,928	— 1,272,114	— 1,343,042
Södermanlands »	+ 40,880	— 4,067,424	— 4,026,544
Östergötlands »	— 12,651	— 6,068,424	— 6,081,075
Jönköpings »	+ 17,064	— 1,521,688	— 1,504,624
Kronoberg »	+ 752	— 724,884	— 724,132
Kalmar »	+ 13,796	— 6,488,112	— 6,474,316
Gotlands »	+ 4,388	— 1,457,076	— 1,452,688
Blekinge »	+ 75,015	— 2,272,962	— 2,197,947
Kristianstads »	— 22,164	— 11,660,204	— 11,682,368
Malmöhus »	+ 85,056	— 15,240,312	— 15,155,256
Hallands »	— 103,873	— 6,832,400	— 6,936,273
Göteborgs och Bohus län	— 10,464	— 260,652	— 271,116
Älvsborgs län	— 34,672	— 2,268,032	— 2,302,704
Skaraborgs »	— 11,530	— 2,824,484	— 2,836,014
Värmlands »	+ 69,088	— 847,322	— 778,234
Örebro »	— 39,760	— 2,396,966	— 2,436,726
Västmanlands »	— 173,698	— 3,447,636	— 3,621,334
Kopparbergs »	+ 60,240	— 1,135,930	— 1,075,690
Gävleborgs »	+ 70,700	— 1,012,274	— 941,574
Västernorrlands »	+ 204,588	— 422,240	— 217,652
Jämtlands »	+ 29,133	— 417,426	— 388,293
Västerbottens »	+ 23,490	— 369,286	— 345,796
Norrbottnens »	+ 331,335	— 353,452	— 22,117
Summa	—	—	— 73,705,693

Då en del mejerier sälja en större kvantitet konsumtionsmjölk i förhållande till produktmjölken, andra mindre, kunna siffrorna för respektive mejerier komma att förete avvikelser från det medelunderskott, som framgår av ovanstående, men dessa avvikelser torde icke medföra någon större förändring i det beräknade underskottet, då antalet mejerier, som sälja så stor kvantitet konsumtionsmjölk, att merinkomsten därav är större än underskottet, torde vara ytterst få.

Då de av de privata mejerierna uppnådda priserna å mjölk och mejeriprodukter avvika blott obetydligt från andelsmejeriernas priser och snarare ligga lägre än högre, framgår därav, att ett understöd i den omfattning, varom här är fråga, försvårar eller omöjliggör för de privata mejerierna att driva produkttillverkning i konkurrens med andelsmejerierna. Vid sådant förhållande synes berättigad anledning finnas att antaga, att den i de privata mejerierna till produkter förädlade mjölkkvantiteten kommer att levereras till andelsmejerier. Privatmejeriernas produktmjölk kan för år 1931 beräknas till 496,224 ton och med en till 5.8 öre per kg. beräknad lägre inkomst än 15 öre, belöper sig det på denna kvantitet uppstående underskottet till 28,780,992 kronor.

Vid stöd åt andelsmejerierna på sätt som här är föreslaget synes det sannolikt att även en del av den mjölk, som nu förädlas i hemmen, kommer att levereras till andelsmejerierna. Den kvantitet, som det här kan bli fråga om, undandraget sig noggrannare uppskattning, men med hänsyn till omfattningen av tillverkningen av mejeriprodukter i hemmen torde man kunna uppskatta denna ökning till 500,000 ton. Med en till 5.8 öre per kg. beräknad lägre inkomst än 15 öre, kommer det på denna mjölmängd uppstående underskottet att belöpa sig på 29,000,000 kronor.

Sammanfattning:

Mjölmängd, levererad till andelsmejerier 1931: 1,461,970 ton, underskott 73,705,693 kronor.

Ökning av den till andelsmejerierna levererade mjölkkvantiteten genom övergång från privata mejerier: 496,224 ton, underskott 28,780,992 kronor.

Ökning av den till andelsmejerierna levererade mjölkkvantiteten genom övergång från tillverkning i hemmen: 500,000 ton, underskott 29,000,000 kronor.

Mjölmängden, som kommer att levereras till andelsmejerierna, kan alltså uppskattas till sammanlagt 2,458,194 ton, varå uppstår ett underskott å 131,486,685 kronor, motsvarande i genomsnitt 5.348 öre per kg. mindre inkomst än 15 öre per kg.

Då motionären föreslagit att staten skulle täcka hälften av underskottet under 15 öre per kg. mjölk, dock högst 3 öre per kg., visar ovanstående beräkning att med prisförhållandena 1931 såsom utgångspunkt staten skulle få bidraga med minst $5,348 : 2 = 2,674$ öre per kg. mjölk för hela den kvantitet, som beräknas komma att levereras eller för 2,458,194 ton. Enligt denna beräkning uppgår erforderligt premiebelopp till 65,707,525 kronor per år.

Här nedan lämnas en översikt av de faktorer, som inverka på av mejerierna utbetalda mjölkpriser (nettopriser).

Nettoinkomsten per 100 kg. mjölk är beroende av:
bruttoinkomsten — driftsutgifterna.

Bruttoinkomsten per 100 kg. mjölk är beroende av:

1. Driftsriktningen.
2. Utbytet, som bestämmes av

a) mjölkens fetthalt,	}	eventuellt fettförlust i vassel.
b) renskumning		
c) renkärning		
3. Åsatt värde å av leverantörerna köpta varor.
4. Försäljningspris, som bestämmes av

a) avsättningsförhållanden,
b) varans kvalitet.

Driftsomkostnaderna per 100 kg. råvara äro beroende av:

1. Avlöningar.
2. Kostnad för mjölkskjutsar.
3. Körslor för förnödenheter och för salubjudna och försålda varor. j

4. Bränsle, lyse, drivkraft.
5. Avgift för vatten och is.
6. Drittlar och emballage.
7. Salt, färg, löpe, rengöringsmedel m. m.
8. Underhåll och avskrivning å byggnader och inventarier.

Det bör observeras att nettoinkomsten per 100 kg. mjölk till största delen är beroende av bruttoinkomsten. Driftsomkostnadernas storlek betyda i regel mindre för nettoinkomsten.

I det följande belyses i vilken grad bruttot kan påverkas av olika faktorer:

Driftsriktningen.

Enligt 1929 års statistik uppgick bruttot till följande belopp:

för smörmejerier	13.64	kronor per 100 kg. mjölk,
» ostmejerier	16.10	» » » » »
» distributionsmejerier	17.24	» » » » »
» blandade mejerier	15.21	» » » » »

d. v. s. en största skillnad om kronor 3.60.

Mjölakens fetthalt.

Med utgångspunkt från medelpriset för smör år 1931, 2.00 kr. per kg., var smörvärdet av olika fet mjölk följande:

Mjölakens fetthalt i %	Smörvärde öre per kg.
2.5	5.68
3.0	6.87
3.5	8.06
4.0	9.26
4.5	10.45

Renskumning och renkärning.

Om 0.1 procent av mjölakens fett bortgår såsom onödig förlust vid separering och kärning motsvarar denna, vid smörpris om 2.00 kronor per kg., 0.23 öre minskning å priset per kg. mjölk.

Skummjölakens betalning.

Värdet å av leverantörerna återköpta varor, som i regel omfattar skummjölk, smör och ost, fastställes med avseende å skummjölken ofta till ett värde, som mer eller mindre understiger dess värde vid utfodring. Värdesättningen kan variera med upp till cirka 2 öre per kg., vilket betyder nästan samma variationer, beträffande till leverantörerna utbetalade mjölkpris.

Försäljning av ost respektive smör till detaljhandlare kan inbringa upp till 1 å 2 öre mera per kg. oskummad mjölk än om varorna försålts till grosshandlare. Varans kvalitet kan medföra avdrag å försäljningspriset. Så t. ex. betalas »icke runmärkt smör» cirka 10 öre lägre per kg. än runmärkt, d. v. s. 0.4 öre lägre per kg. mjölk, sekunda smör betalas med ännu lägre pris än »icke runmärkt». I fråga om ostprisen äro variationer på 20 och 30 öre per kg. för ost med samma fetthalt icke ovanliga till följd av olika kvalitet. Detta betyder en variation om 2 å 3 öre i priset per kg. mjölk.

Anförda förhållanden giva vid handen, att ett mejeri, helt eller delvis genom eget förvållande kan till leverantörerna utbetala mjölkpris, som med omkring 1 à 3 öre avvika från vad ett annat mejeri med samma försättningar utbetalar.

Av det ovan anförda framgår att det såsom grund för ifrågasatt premieutdelning måste införas en enhetlig driftsbokföring och enhetliga betalningsprinciper för mjölkens avräkning. Självförvållade förluster måste klarläggas då de icke böra föranleda premietilldelning. Man torde därför vara hänvisad till vissa fixa beräkningsgrunder att användas vid beräkning av premietilldelning. Att lägga mejeriets utbetalade mjölkpris till grund synes inbjuda till vårdslöshet eller framkalla mindre önskvärda konsekvenser av annan art och bör därför undvikas.

Motionären har föreslagit, att hänsyn till fetthalten icke borde tagas vid utbetalande av premier. Detta synes innebära ett avsteg från principen att täcka viss del av den verkliga skillnaden mellan utbetalt mjölkpris och 15 öre, och synes detta förslag innebära, att man utgår från det medelutbyte, som erhålles av mjölk med viss fetthalt, av motionären angiven så att för beredning av 1 kg. smör finge åtgå 25 kg. mjölk. En utveckling av den tanke, som i detta avseende framförts, synes leda till, att man uppställer normer för beräkning av det utbyte, som kan erhållas av mjölk med viss fetthalt vid produktberedning. Värdet av mjölken vid olika användningssätt fastställes per kvartal och med ledning av dessa uppgifter fastställes det fixa värde, som kan läggas till grund vid premietilldelning. Om mejeriet erhåller större inkomst än den beräknade, erhåller det en merinkomst, som är att tillskriva god skötsel av företaget eller gynnsamma avsättningsmöjligheter, om lägre inkomst, utgör den mindre inkomsten avdrag på grund av försummelser eller ogynnsamt läge i förhållande till större konsumtionsorter.

Med ovan angivet system för premieutdelningen, erfordras endast uppgifter om den invägda mjölkkvantiteten och skulle premieutdelning kunna verkställas varje månad för näst föregående månads mjölkleveranser.

Stockholm den 29 februari 1932.

Erik Carlberg.